Uwaga: Dokument ten będzie stanowił podstawę do opracowania krótszych dokumentów dla zainteresowanych osób, napisanych w przystępny sposób.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

O kotach

U kota domowego (*Felis silvestris catus*) obserwujemy wiele zachowań i potrzeb jego dzikiego przodka, żbika afrykańskiego (*Felis silvestris libyca*). Kot jest zarówno zwierzyną łowną, jak i drapieżnikiem, samotnym myśliwym, który wykazuje zachowania terytorialne i preferuje znane sobie miejsca. Ma doskonałą świadomość swojego środowiska fizycznego i społecznego.

Jest inteligentny, skory do zabawy i zwinny. Często jest bardziej aktywny o zmierzchu i o świcie, kiedy jego potencjalne ofiary są również aktywne, zaś w ciągu dnia dużo czasu spędza na odpoczynku.

Koty mają złożone i elastyczne życie społeczne – jeśli zasoby w danym środowisku na to pozwalają, żyją w grupach spokrewnionych osobników. Spokrewnione samice mogą żyć w koloniach, dzieląc się opieką nad swoimi kociętami. Zdarza się, że samce również opiekują się spokrewnionymi młodymi, niemniej często prowadzą samotne życie na peryferiach, zajmując większe terytoria, które dzielą z kilkoma koloniami samic.

Koty wolą przebywać ze znanymi sobie (często spokrewnionymi) osobnikami niż z obcymi. Ich przyjazne zachowanie wobec siebie nawzajem jest widoczne podczas wzajemnej pielęgnacji lub ocierania się o siebie. Koty, które łączą więzi społeczne, często razem odpoczywają, śpią i bawią się ze sobą. Często jednak bywają agresywne w stosunku do nieznanych im osobników, które wchodzą na ich terytorium.

Komunikują się za pomocą sygnałów wizualnych (postawa ciała, wyraz pyska, pozycja ogona) i chemicznych (przekazywanych przez mocz, kał, drapanie i ocieranie się o elementy otoczenia). Posiadają szeroką gamę brzmień i dźwięków, przy pomocy których informują o swoim stanie emocjonalnym. Te sposoby komunikacji służą do moderowania ich interakcji społecznych.
(Bradshaw i in. 2012; Turner i Bateson 2013)

Niniejsze wytyczne należy czytać wraz z następującymi dokumentami:
Uzupełniające wytyczne dla odpowiedzialnych hodowców: Wczesna socjalizacja i habituacja kociąt (w przygotowaniu)
Wytyczne dotyczące transportu kotów i psów w celach handlowych
(https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/eu-platform-animal-welfare/platform_conclusions_en)
Wytyczne dla internetowych platform służących do sprzedaży psów
(https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/eu-platform-animal-welfare/platform_conclusions_en)

Autorzy kierują podziękowania do następujących osób i instytucji:
Biuro ds. zdrowia zwierząt i roślin, Ministerstwo Rolnictwa i Leśnictwa, Finlandia
Departament zdrowia i dobrostanu zwierząt, Krajowy Urząd ds. Bezpieczeństwa Łańcucha Żywnościowego, Węgry
Dział ds. zdrowia i dobrostanu zwierząt, Ministerstwo Rolnictwa, Żywności i Gospodarki Morskiej, Irlandia
Departament dobrostanu zwierząt, Dyrekcja Generalna ds. Środowiska, Bruksela, Belgia
Inspektor ds. dobrostanu zwierząt, Dyrekcja generalna ds. transportu, Flandria, Belgia
Biuro ds. dobrostanu zwierząt, Ministerstwo Rolnictwa i Żywności, Francja
Dział ds. dobrostanu zwierząt, Ministerstwo Żywności i Rolnictwa Republiki Federalnej Niemiec
Dział ds. dobrostanu zwierząt, Dyrekcja Generalna ds. Żywności i Weterynarii, Ministerstwo Rolnictwa, Portugalia
Dział ds. dobrostanu zwierząt, rząd Flandrii, Belgia
Dział ds. dobrostanu zwierząt, Ministerstwo Rolnictwa, Rybołówstwa i Żywności, Hiszpania
Dział ds. dobrostanu zwierząt, Ministerstwo Rolnictwa, Środowiska i Jakości Żywności, Holandia
Dział ds. dobrostanu zwierząt, Służby publiczne Walonii, Belgia
Wydział Medycyny Weterynaryjnej, Uniwersytet Mediolański, Włochy
Eurogrupa na rzecz zwierząt, Ministerstwo Zdrowia IZSM, Włochy

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Królewskie Towarzystwo Zapobiegania Okrucieństwu wobec Zwierząt (RSPCA)
Państwowy organ administracyjny ds. weterynaryjnych i żywności Republiki Słowackiej
Dział ds. zdrowia i dobrostanu zwierząt oraz medycyny weterynaryjnej, Urząd ds. Weterynarii i Żywności, Dania
Europejska Federacja Lekarzy Weterynarii (FVE)
VIER PFOTEN / FOUR PAWS – Biuro Polityki Europejskiej
Europejskie Stowarzyszenie Weterynaryjnej Etologii Klinicznej (ESVCE)
International Cat Care
Krajowa Inspekcja Dobrostanu Zwierząt, Holandia
Dr Candace Croney – Uniwersytet Purdue
Nicole Pfaller – Queen's University Belfast
Mike Jessop Dr Elly Hiby
Dr Louisa Tasker Iwona Mertin

Zaleca się zrewidowanie niniejszych wytycznych w następującym terminie:
Treść niniejszych wytycznych powinna zostać poddana przeglądowi po 3 latach (tj. w 2023 r.) lub w razie potrzeby wcześniej, aby nadążyć za rozwojem wiedzy naukowej, na której opierają się najlepsze praktyki w zakresie odpowiedzialnej hodowli i opieki nad kociętami i kotami.

Welfare in Pet Trade

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

SPIS TREŚCI

Definicje i terminy stosowane w niniejszych wytycznych

1. Wstęp

2. Zasady odpowiedzialnej hodowli

3. Dobór rodziców

3.1. Uwagi ogólne

3.2. Cechy behawioralne

3.3. Zaburzenia dziedziczne

3.4. Ogólne wymagania zdrowotne

4. Kompetentni opiekunowie

5. Wymagania dotyczące dobrostanu zwierząt: *odpowiednie żywienie, odpowiednie warunki bytowe, dobry stan zdrowia i odpowiednie zachowanie*

5.1. Odpowiednie żywienie

- Informacje ogólne
- Dorosłe koty
- Ciężarne i karmiące kotki
- Kocięta

5.2. Odpowiednie warunki bytowe

- Światło
- Hałas
- Wentylacja
- Wilgotność
- Temperatura
- Pomieszczenia

5.3. Dobry stan zdrowia

- Opieka
- Monitorowanie kotów i kociąt
- Okaleczanie chirurgiczne
- Opieka weterynaryjna
- Eutanazja
- Sprzątanie i higiena
- Obiekty służące do izolowania kotów
- Planowanie na wypadek sytuacji kryzysowych

5.4. Odpowiednie zachowanie

- Zaspokajanie potrzeb środowiskowych kotów
- Interakcje społeczne z innymi kotami
- Ciąża i poród
- Wczesne doświadczenia: habituacja i socjalizacja

6. Górna granica wieku hodowlanego

7. Prowadzenie dokumentacji

8. Ochrona przyszłego dobrostanu kociąt i ich nowych właścicieli

9. Rejestracja, zezwolenia i egzekwowanie przepisów

LITERATURA

DODATEK

Welfare in Pet Trade

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Definicje i terminy stosowane w niniejszych wytycznych

Chów wsobny	Hodowla z blisko spokrewnionych kotów, takich jak brat i siostra, matka i syn, ojciec i córka, dziadek i wnuczka.
Dobre praktyki	Praktyki, które zapewniają zgodność z wymogami określonymi w przepisach ustawodawczych lub wykonawczych mających na celu ochronę dobrostanu zwierząt.
Dobrostan	Stan fizyczny i psychiczny zwierzęcia w odniesieniu do warunków, w jakich zwierzę żyje i umiera (OIE 2019).
Dom	Gospodarstwo domowe, w którym mieszka zarówno kot, jak i jego właściciel lub opiekun.
Dystocja	Utrudniony poród.
Efekt popularnego reproduktora	Odnosi się do powszechnego wykorzystywania jednego określonego samca do spłodzenia wielu miotów, co prowadzi do zmniejszenia różnorodności genetycznej w danej rasie i zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia szkodliwych zaburzeń dziedzicznych (Farell i in. 2015).
Eksterier / Skrajne cechy eksterieru	Kształt i budowa ciała. Skrajne cechy eksterieru zostały zdefiniowane jako ***taki kształt, budowa lub wygląd ciała zwierzęcia, który może mieć szkodliwy wpływ na jego zdrowie lub dobrostan*** (British Veterinary Association 2018, *s. 1*).
Jakość życia	Rozumiana najprościej oznacza ***indywidualne zadowolenie wynikające z dobrostanu zwierzęcia*** (Belshaw 2017, *s. 9*). Definiowana w praktyce jako ***zadowolenie zwierzęcia wynikające ze zdrowia fizycznego i psychicznego, środowiska fizycznego i społecznego oraz jego zdolności do interakcji z tym środowiskiem*** (Belshaw i in. 2015, s. 204).
Kocur hodowlany (reproduktor)	Niewysterylizowany i niewykastrowany kocur przeznaczony do celów hodowlanych. Rodowodowe kocury hodowlane są zazwyczaj zarejestrowane w związku felinologicznym.
Kompetentny	Zdefiniowany jako „mający odpowiednie kompetencje do pełnienia swoich obowiązków, wypowiadania się w określonych sprawach i podejmowania właściwych decyzji" (Słownik Języka Polskiego PWN 2021).
Kot	*Felis silvestris catus.* Udomowiony przedstawiciel rodziny kotowatych (rząd drapieżnych).
Kot emerytowany	Kot, który przestał być wykorzystywany w celach hodowlanych.
Kot nierodowodowy	Kot lub kocię nienależący do żadnej rasy.
Kot rodowodowy	Kot lub kocię wyhodowane specjalnie w celu wykazania określonych cech fizycznych, zazwyczaj z rodziców należących do danej rasy i którego pochodzenie jest udokumentowane w „rodowodzie".
Kotka hodowlana	Niewysterylizowana i niekastrowana kotka wykorzystywana w celach hodowlanych. Kotki hodowlane są zazwyczaj zarejestrowane w związku felinologicznym.
Laktacja	Produkcja mleka przez gruczoły mlekowe.
Lekarz weterynarii	Lekarz weterynarii posiadający odpowiednie kwalifikacje i uprawnienia do praktykowania medycyny i chirurgii weterynaryjnej oraz prawo wykonywania zawodu przyznane przez odpowiedni organ.
Mieszaniec	Osobnik powstały w wyniku skrzyżowania dwóch różnych gatunków lub podgatunków (np. skojarzenie kota domowego i przedstawiciela dzikiego gatunku kotowatych).

Welfare in Pet Trade

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Najlepsze praktyki	Praktyki oparte na sprawdzonych danych, których skutkiem jest optymalny dobrostan zwierząt.
Obowiązek opieki	Moralny lub prawny obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i dobrego samopoczucia innym (ludziom lub zwierzętom).
Organ właściwy	Centralny organ państwa członkowskiego właściwy do przeprowadzania kontroli w zakresie hodowli lub dowolna instytucja, której organ ten przekazał takie uprawnienia.
Pica	Zachowanie szeroko scharakteryzowane jako żucie, ssanie lub połykanie przedmiotów niemających wartości odżywczych.
Pomieszczenie	Miejsce, w którym kot spędza większość czasu.
Porodówka	Miejsce przeznaczone dla kotki do porodu.
Rozród	Odnosi się do planowanego lub nieplanowanego rozrodu (krycie i rozmnożenie) kotów rodowodowych i nierodowodowych.
Strona trzecia	Strona, która nie wyhodowała kocięcia, ale sprzedaje je lub przekazuje.
Współczucie	Opisane jako ***emocja, której doświadcza człowiek, gdy odczuwa zmartwienie spowodowane cierpieniem innej istoty połączone z pragnieniem złagodzenia tego cierpienia i zwiększenia dobrostanu tej istoty*** (Goetz i in. 2010).
Współczynnik inbredu	Miara chowu wsobnego – stopień spokrewnienia rodziców.

1. Wstęp

Konsekwencje złych praktyk hodowlanych mogą skutkować cierpieniem zwierząt trwającym przez całe ich życie w związku z ich złym stanem zdrowia lub niską przydatnością w roli zwierząt towarzyszących, co prowadzi do ich przedwczesnej śmierci, porzucenia lub zrzeczenia się ich. Hodowcy, ustawodawcy, właściwe organy, lekarze weterynarii i właściciele są ze względów etycznych zobowiązani do współpracy w celu zapewnienia kotom dobrej jakości życia.

Koty i kocięta wykazują taką samą potrzebę dobrej jakości życia niezależnie od tego, czy są przeznaczone do hodowli, zaś wszyscy hodowcy[1] są zobowiązani do podejmowania działań wynikających z odpowiedzialności i empatii i zmierzających do zaspokojenia tej potrzeby. Niniejsze wytyczne mają na celu pomoc w egzekwowaniu zasad odpowiedzialnej hodowli i dobrych praktyk w zakresie dobrostanu zwierząt przez właściwe organy. W przypadku, gdy ustawodawstwo krajowe w danym kraju ustanawia kryteria surowsze niż te przedstawione w niniejszych wytycznych, pierwszeństwo powinno mieć ustawodawstwo krajowe.

Badania nad dobrostanem zwierząt i predyspozycjami rasowymi do chorób, które stanowią podstawę odpowiedzialnych praktyk hodowlanych są w toku. Jeśli aktualne najlepsze praktyki wykraczają poza niniejsze wytyczne, hodowcy i właściwe organy powinny stosować te pierwsze. W tym celu zarówno hodowcy, jak i właściwe organy zobligowane są do regularnego aktualizowania swojej wiedzy na temat dobrostanu kotów. Dobrostan oznacza kondycję zwierzęcia określaną w zakresie od złej do dobrej (Broom 1996). Przykładowo z niskim poziomem dobrostanu mamy do czynienia wtedy, gdy kot jest chory, ranny lub nie jest w stanie realizować naturalnych zachowań, do których ma silną motywację. Niski dobrostan wiąże się z negatywnymi emocjami, takimi jak strach, niepokój, frustracja lub nuda. Wysoki dobrostan wynika z dobrego samopoczucia fizycznego i psychicznego (Green i Mellor 2011; Mellor 2016) oraz prawidłowego rozwoju – kot jest zdrowy fizycznie i żyje w złożonym i ciekawym środowisku, w którym może decydować o tym, co i kiedy robi, czuje się komfortowo i bezpieczne, ma dostęp do wszystkich niezbędnych zasobów. O dobrej jakości życia kotów mówimy wtedy, gdy dobrze się one rozwijają.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Na hodowcach[1] spoczywa obowiązek opieki obligujący ich do utrzymywania wszystkich kotów w stanie dobrego samopoczucia, zapewniania kociętom dobrego startu w życie, tj. sprawności, zdrowia i socjalizacji oraz możliwości realizowania swojego potencjału życiowego tak, by w nowych domach wiodły życie dobrej jakości. Hodowcy są zobowiązani do znajdowania kociętom, które wyhodowują, odpowiedzialnych domów oraz dokładania wszelkich starań, by nowi właściciele byli dobrze dopasowani do wybranych kociąt i rozumieli spoczywający na nich dożywotni obowiązek opieki nad ich nowym kotem.

2. Zasady odpowiedzialnej hodowli

Odpowiedzialny hodowca kotów (zaadaptowano z RSPCA Australia 2018):

Szanuje samoistną wartość kotów.

- Wykazuje szczerą troskę o dobro kotów i ich przyszłego potomstwa. Unika rozmnażania ras zakazanych i ich krzyżówek, zwierząt blisko spokrewnionych oraz z zaburzeniami dziedzicznymi bądź przesadnie rozwiniętymi cechami budowy, które zagrażają dobrostanowi zwierząt. Unika rozmnażania kotów o temperamentach, które mogą powodować, że kocięta nie będą się nadawały na zwierzęta towarzyszące (np. nadmiernie reaktywnych, bojaźliwych bądź agresywnych w stosunku do ludzi lub innych zwierząt).

Opracowuje plan hodowlany i sumiennie dobiera dla kociąt nowych właścicieli, którzy są odpowiedzialni i rozumieją swój obowiązek opieki nad kotem.

- Zanim dokona krycia, upewnia się, że kocięta mogą trafić do odpowiednich domów pod opiekę odpowiedzialnych właścicieli.

Optymalizuje dobrostan kotów poprzez zapewnienie wysokich standardów bytowych i hodowlanych oraz standardów opieki, które spełniają fizyczne i behawioralne potrzeby poszczególnych kotów i kociąt.

- Opiekuje się wszystkimi kotami i kociętami, dbając o ich dobrostan, oraz zapewnia im dobrą jakość życia.
- Dokłada starań, by wczesne doświadczenia kociąt były pozytywne i zróżnicowane oraz kształtuje ich rozwój tak, aby nadawały się na zwierzęta towarzyszące dla odpowiedzialnych właścicieli.
- Bierze odpowiedzialność za dożywotnią opiekę i dobrostan kotów, które przestał wykorzystywać do celów hodowlanych.

Wykazuje się kompetencją, wiedzą i autentyczną troską o dobrostan kotów i kociąt znajdujących się pod jego opieką.

- Zapewnia swoim kotom i kociętom najwyższe standardy opieki, podejmując odpowiednie działania i nieustannie poszerzając swoją wiedzę.

Nie sprzedaje kociąt, które nie zostały wyhodowane i odchowane w jego hodowli, oraz nie sprzedaje ani nie przekazuje kociąt osobom trzecim.

- Jest świadom wrażliwości kociąt i nie sprzedaje ani nie przekazuje ich do nowego domu przed ukończeniem przez nie 12 tygodnia życia, a z całą pewnością nie przed ukończeniem 8 tygodnia życia (patrz s. 29).
- Nie działa jako osoba trzecia ani nie wykorzystuje osób trzecich do sprzedaży lub przekazywania kociąt, ponieważ jest to szkodliwe dla ich dobrostanu. Kocięta pochodzące od osób trzecich są

[1] Niezależnie od tego, czy rozród został zaplanowany czy też jest przypadkowy, koty i kocięta powinny być pielęgnowane w taki sam sposób, z dbałością o ich dobrostan. Niniejsze wytyczne mają zastosowanie niezależnie od tego, czy kocięta są sprzedawane czy też przekazywane nowemu właścicielowi bezpłatnie.

bardziej narażone na obniżony dobrostan w związku z wczesnym oddzieleniem od matki, dodatkowymi podróżami i ekspozycją na nowe środowisko, co zwiększa ryzyko rozwoju problemów behawioralnych i chorób.

Prowadzi działalność w sposób jawny i transparentny.

- Prowadzi skrupulatną dokumentację i może przedstawić pełną historię życia kota lub kocięcia, które ma pod opieką.
- Udostępnia wyniki badań klinicznych i testów genetycznych rodziców.

Przekazuje nowym właścicielom informacje i oferuje im wsparcie, pomagając w zaspokojeniu potrzeb kociąt i kotów w celu zapewnienia im dobrej jakości życia.

- Upewnia się, że nowy właściciel jest odpowiednio dopasowany do danego zwierzęcia i posiada wiedzę na temat jego potrzeb.
- Zapewnia aktualne, adekwatne informacje i wsparcie nowemu właścicielowi (również po sprzedaży), aby pomóc w dbaniu o jakość życia kociąt i kotów.

Udziela gwarancji.

- Przez czas określony w umowie przyjmuje zwierzę zwrócone lub niechciane z powodów takich jak problemy ze zdrowiem, zachowaniem, niezgodnością charakterów i potrzeb lub niezdolnością właściciela do zapewnienia odpowiedniej opieki.
- Aktywnie pomaga znaleźć bardziej odpowiedni dom dla zwróconego kota.
- Rekompensuje nowemu właścicielowi wszelkie uzasadnione koszty weterynaryjne związane z leczeniem wady wrodzonej powstałej w wyniku naruszenia gwarancji[2] (patrz s. 34).
- Chroni ustawowe prawa nowego właściciela niezależnie od tego, czy zwierzę zostało sprzedane czy oddane bezpłatnie.
- W stosownych przypadkach rejestruje koty i kocięta sprzedane lub przekazane bezpłatnie jako rodowodowe zgodnie z wymogami i kodeksami postępowania właściwych stowarzyszeń rasowych oraz przekazuje nowym właścicielom oficjalne metryki.

Przestrzega odpowiednich lokalnych, regionalnych i krajowych przepisów, kodeksów postępowania lub standardów dobrostanu zwierząt, w tym wszelkich wymogów związanych z uzyskiwaniem zezwoleń i licencji hodowlanych.

- Działa zgodnie ze wszystkimi lokalnymi, regionalnymi i krajowymi przepisami oraz związanymi z nimi normami w zakresie dobrostanu zwierząt.
- Wykracza poza minimalne standardy, stosując najlepsze praktyki, nawet jeśli nie są one powszechne w danym kraju.
- Znakuje każde kocię i kota na stałe za pomocą mikroczipa, który rejestruje w oficjalnej lub powszechnie uznanej bazie danych przed przekazaniem zwierzęcia nowemu właścicielowi.
- Dopilnowuje, by był zarejestrowany jako pierwszy właściciel zwierzęcia, zanim zwierzę zostanie przekazane nowemu właścicielowi i przerejestrowane na niego.

[2] Warunki gwarancji mogą się różnić w zależności od kraju; w tej kwestii należy przestrzegać przepisów krajowych.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

3. Dobór rodziców

3.1 Uwagi ogólne

- Nie wolno rozmnażać kotów, które należą do ras zakazanych przez ustawodawstwo krajowe (lub ich mieszańców).

- Koty wykorzystywane w celach hodowlanych muszą być przed rozrodem sprawdzone przez lekarza weterynarii; powinny one być sprawne oraz zdrowe fizycznie (w dobrej kondycji i bez widocznych objawów infekcji) i mieć dobre (pewne siebie i przyjazne) temperamenty – takie fenotypy sprzyjają zapewnieniu dobrej jakości życia zwierząt.

- Od hodowców wymaga się, aby znali specyficzne zagrożenia dla dobrostanu hodowanych przez nich zwierząt wynikające ze skrajnych cech eksterieru i chorób dziedzicznych zarówno związanych z rasą, jak i występujących osobniczo (Gough i in. 2018). Hodowcy powinni unikać rozmnażania kotów w celu uzyskiwania skrajnych cech budowy i minimalizować stopień inbredu (hodowla z blisko spokrewnionych osobników), który może być potencjalnie szkodliwy dla jakości życia kotów.

- W przypadku, gdy kotka rodzi kocięta z chorobą dziedziczną, skrajnymi cechami fizycznymi lub behawioralnymi, które zagrażają jakości życia tych kociąt, dalsze kojarzenie rodziców i ich potomstwa jest wykluczone.

3.2 Cechy behawioralne

Przyjazne nastawienie kotów do ludzi i ich umiejętność radzenia sobie w spotkaniach z nieznajomymi w późniejszym okresie życia zależy od temperamentu ich rodziców. Kocięta pochodzące od śmiałych, przyjaznych ojców są bardziej pewne siebie i przyjaźnie nastawione do ludzi oraz lepiej radzą sobie w obliczu wyzwań związanych z interakcjami z obcymi lub z nieznanym środowiskiem w późniejszym okresie życia (McCune 1995).

- Koty hodowlane powinny być przyjazne w stosunku do ludzi i innych zwierząt, dobrze znosić zabiegi wykonywane w ramach opieki nad nimi i dobrze odnajdywać się w środowisku domowym. Koty, które są bojaźliwe lub agresywne w stosunku do ludzi bądź innych zwierząt powinny być wykluczone z hodowli.

3.3 Zaburzenia dziedziczne

Należy unikać chowu wsobnego: *Hodowla z blisko spokrewnionych kotów, takich jak brat i siostra, matka i syn, ojciec i córka, dziadek i wnuczka, zwiększa ryzyko wad wrodzonych lub genetycznych u kociąt.* Hodowca musi unikać chowu wsobnego.

- **Współczynnik inbredu**
  Nie należy podejmować selektywnej hodowli bez przeanalizowania podobieństwa genetycznego między dwojgiem rodziców w jak największej liczbie pokoleń (tj. co najmniej pięciu; Dog Breeding Reform Group 2016). Hodowcy powinni unikać rozmnażania pojedynczych kotów, które mają wysoki współczynnik inbredu (większy niż 20%; Governing Council of Cat Fancy 2015), optymalnie współczynnik ten powinien wynosić poniżej 10% (Governing Council of Cat Fancy 2017).

- **Efekt popularnego reproduktora**
  „Efekt popularnego reproduktora" zmniejsza różnorodność genetyczną ras i często ma szkodliwe konsekwencje dla wielu przyszłych pokoleń (Gough i in. 2018). Hodowcy powinni unikać zbyt częstego wykorzystywania tych samych reproduktorów w populacji hodowlanej.

Należy przyjąć, że reproduktor powinien spłodzić nie więcej niż 5% wszystkich kociąt w danej populacji kotów rasowych w okresie 5 lat[3].

Przesiewowe badania genetyczne: Hodowcy są zobowiązani do przeprowadzania wszystkich dostępnych i zatwierdzonych testów przesiewowych odpowiednich dla danej rasy[4] w porozumieniu z lekarzem weterynarii zanim zdecydują się na rozmnażanie danego kota. Badania przesiewowe pozwalają zidentyfikować koty, które są nosicielami zmutowanych genów, mimo że nie występuje u nich związana z tymi mutacjami choroba. Należy unikać kojarzenia dwóch kotów będących nosicielami danej mutacji, aby zapobiec wystąpieniu u kociąt powodowanej przez nią choroby. Wyniki przesiewowych badań genetycznych powinny być udostępniane nowym właścicielom kociąt.

Należy unikać hodowli nakierowanej na uzyskanie skrajnie uwydatnionych cech eksterieru: *Skrajnie wzmocnione cechy eksterieru kotów mogą być przyczyną ich cierpienia. Na przykład brachycefalia (krótkogłowie) powoduje anatomiczne wady czaszki psów wpływające na mózg, oczy i górne drogi oddechowe, predysponując takie osobniki do trwających całe życie problemów neurologicznych lub okulistycznych, a także trudności z oddychaniem, spaniem (bezdech senny), przegrzewaniem się i regurgitacją (International Cat Care 2016).*

- Koty o skrajnym pokroju[5] (w tym te, które przeszły operacje korekcyjne) nie mogą być wykorzystywane w celach hodowlanych (ani prezentowane na wystawach zwierząt hodowlanych). Zabieg korekcyjny powinien być odpowiednio odnotowany w dokumentacji medycznej kota obok informacji o rejestracji mikroczipa, a w stosownych przypadkach także w jego paszporcie.

3.4 Ogólne wymogi dotyczące zdrowia

- Zarówno kotka hodowlana, jak i kocur reproduktor muszą być objęte profilaktyczną opieką zdrowotną sprawowaną przez lekarza weterynarii, obejmującą regularne szczepienia, kompleksowe badania kontrolne oraz profilaktykę i leczenie wewnętrznych i zewnętrznych chorób pasożytniczych. O rozpoczęciu i czasie trwania leczenia musi decydować lekarz weterynarii, ponieważ niektóre terapie mogą być szkodliwe dla płodów lub kociąt, jeśli będą zastosowane w czasie ciąży lub laktacji.

Szczepienia

Koty powinny być zaszczepione przez lekarza weterynarii przed kryciem. Kotki hodowlane szczepione niedługo przed zajściem w ciążę wytworzą w siarze (pierwszym mleku) przeciwciała, które zostaną przekazane kociętom podczas karmienia, dając im tymczasową odporność na niektóre choroby.

Dostępność szczepień zasadniczych i dodatkowych (Tabela 1; Day i in. 2016) dla kotów będzie się różnić w zależności od kraju. Lekarze weterynarii powinni przestrzegać krajowych wytycznych dotyczących szczepienia kotów.

[3] Ustalenie właściwego limitu dla kotów wymaga dalszych badań.
[4] https://www.langfordvets.co.uk/diagnostic-laboratories/services/cat-genetic-testing/
[5] https://www.wir-sind-tierarzt.de/download/BTK_Flyer_Qualzucht-Katze.pdf

Tabela 1. Szczepienia zasadnicze i dodatkowe dla kotów (Day i in. 2016, International Cat Care 2018a)

Szczepienia zasadnicze dla kotów	**Szczepienia dodatkowe dla kotów**[6]
Wirus panleukopenii kotów: FPV (wirus zakaźnego zapalenia jelit)	Wirus białaczki kotów: FeLV
Herpeswiroza kotów: FHV-a (koci katar)	Chlamydophila felis (bakteryjne zapalenie spojówek)
Kaliciwiroza kotów: FCV (koci katar)	Bordetella bronchiseptica (koci katar)
Wścieklizna – w krajach, w których wścieklizna występuje endemicznie, jeśli szczepienie kotów jest obowiązkowe oraz gdy koty podróżują do innego kraju.	Wirus nabytego niedoboru immunologicznego kotów: FIV

- Hodowcy mają obowiązek prowadzić aktualną dokumentację szczepień dla każdego kota i kocięcia oraz posiadać zaświadczenia o szczepieniach podpisane przez lekarza weterynarii. W stosownych przypadkach powinno to być świadectwo zdrowia wystawione według wzoru określonego przepisami krajowymi lub europejski paszport dla zwierząt domowych. Szczepionki homeopatyczne nie są akceptowalną alternatywą.

- Oboje rodzice powinni być poddawani regularnym badaniom krwi w kierunku białaczki kotów (FeLV) i wirusa niedoboru odporności kotów (FIV). O częstotliwości przeprowadzania badań powinien decydować poziom ryzyka określony dla osobników hodowlanych. Zasadniczo u kotek hodowlanych testy te należy przeprowadzać przed przyjazdem reproduktorów, natomiast u reproduktorów raz do roku, przy założeniu, że wykorzystywane są do krycie różnych kotek.

Hodowla

- Oboje rodzice muszą być zdolni do naturalnej kopulacji. Wymuszanie kopulacji jest niedopuszczalne.

- Sztuczne zapłodnienie nie może być stosowane jako standard lub w celu przezwyciężenia problemów wynikających z niezdolności kotów do naturalnej kopulacji. Metodę tę można rozważać *wyłącznie* w szczególnych okolicznościach, a jej stosowanie wymaga solidnego uzasadnienia:
    - Jeśli można wykazać, że podniesie dobrostan potencjalnego potomstwa poprzez zwiększenie różnorodności puli genetycznej w populacji danej rasy, ograniczając w ten sposób występowanie szkodliwych mutacji genetycznych.
    - Oboje rodzice muszą mieć potwierdzoną historię naturalnego rozrodu (np. krycie i rodzenie bez interwencji lekarskiej); sztucznego zapłodnienia nie wolno stosować w celu przezwyciężenia fizycznej niezdolności rodziców do kopulacji i rozrodu.
    - Do pobierania nasienia mogą być stosowane wyłącznie ręczne metody; stosowanie elektroejakulacji jest zabronione.
    - Inseminacja chirurgiczna jest zabroniona.
    - Pobranie nasienia i sztuczna inseminacja mogą być wykonywane wyłącznie przez należycie wykwalifikowanego lekarza weterynarii, posiadającego odpowiednie umiejętności i uprawnienia do stosowania tych metod oraz stosowne doświadczenie.

[6] Szczepienia dodatkowe są stosowane w celu zapewnienia ochrony konkretnym kotom, które mogą być narażone na określone choroby. Wykaz takich szczepień nie obejmuje wszystkich dostępnych opcji i będzie się różnił w zależności od krajowych wytycznych weterynaryjnych.

- Kocury hodowlane mogą każdorazowo kryć tylko jedną kotkę; kotki hodowlane można kryć tylko jednym reproduktorem w ramach jednej rui.

- Kotki hodowlane powinny być dobrymi matkami, tzn. powinny być zdolne do rodzenia i odchowania kociąt w sposób naturalny (uwaga: informacja na ten temat nie jest dostępna odnośnie do matek pierworódek). Nie wolno ponownie rozmnażać kotek, u których przeprowadzono cesarskie cięcie, chyba że lekarz weterynarii zaświadczy, że nie zagrozi to dobrostanowi takiej kotki. Nie wolno ponownie rozmnażać kotek, które miały dwa mioty urodzone przez cesarskie cięcie.

Wiek hodowlany

- Kotki i kocury hodowlane nie mogą być używane do rozrodu, dopóki nie są w pełni rozwinięte (nie osiągnęły dojrzałości płciowej i szkieletowej) – wiek ten jest zależny od rasy; niektóre większe rasy dojrzewają znacznie później niż inne. Zaleca się nie kryć kotek przed ukończeniem przez nie 18 miesięcy, a w szczególności nie wolno ich kryć przed ukończeniem przez nie 12 miesięcy.

- Kotki po ukończeniu 7 roku życia nie powinny być kryte, chyba że zostaną zbadane przez lekarza weterynarii, który nie stwierdzi przeciwwskazań do dalszego ich krycia. Nieodpuszczalne jest krycie kotki częściej niż raz do roku ani krycie jednej kotki więcej niż 4 razy w ciągu całego jej życia (CFSG, w przygotowaniu).

- Mimo że wiek produkcyjny reproduktorów może być dłuższy niż u kotek, to biorąc pod uwagę, że są one często trzymane samotnie w osobnych kojcach, nie należy wykorzystywać ich w celach hodowlanych po ukończeniu 6 roku życia (CFSG, w przygotowaniu). Po przejściu na emeryturę koty powinny zostać wykastrowane i przekazane do domu stałego.

Krycie

- Zapoznanie kotki i kocura musi być starannie zaplanowane i ściśle kontrolowane w celu zapewnienia obu kotom bezpieczeństwa i zapobieżenia urazom lub chorobom. Nie wolno kojarzyć ze sobą zwierząt, które do siebie nie pasują (ze względu na wielkość lub zachowanie). Krycie, którego wynikiem są duże kocięta lub liczny miot, może zwiększyć ryzyko trudnego porodu.

- Podczas krycia koty powinny być fizycznie odseparowane od innych zwierząt i trzymane w pomieszczeniu zapewniającym przestrzeń wystarczającą dla dwóch kotów (patrz część 5.2). Kotce należy zapewnić osobną przestrzeń z dala od reproduktora, gdzie będzie miała dostęp do jedzenia, wody, kuwety i legowiska. Kot reproduktor musi mieć łatwo dostępne legowisko na podwyższeniu lub półkę, na której będzie mógł się schronić przed kotką po kryciu.

- Po kryciu, hodowcy są zobowiązani do dokładnego sprawdzenia obu kotów pod kątem urazów. Należy zasięgnąć porady weterynaryjnej i w razie potrzeby zastosować się do niej. Pomieszczenia wykorzystywane na potrzeby krycia wymagają dokładnego wysprzątania i dezynfekcji przed umieszczeniem w nich kolejnej przyjezdnej kotki hodowlanej.

4. Kompetentni opiekunowie

Dobrostan kotów hodowlanych i kociąt zależy od środowiska i opieki zapewnianej przez ludzi.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

- Hodowcy są zobowiązani do przedstawienia dowodów kompetencji związanych z hodowlą kotów właściwemu organowi w następujących obszarach:
    - Dobrostan kotów – rozpoznawanie oznak niskiego i wysokiego dobrostanu oraz umiejętność podjęcia odpowiednich środków w celu zapobiegania cierpieniu i łagodzenia go oraz dbania o dobrostan zwierząt.
    - Kontrola zdrowia.
    - Aktualna wiedza na temat zaburzeń dziedzicznych występujących w danej rasie (jeśli dotyczy).
    - Rozpoznawanie stanów wymagających interwencji i pierwsza pomoc w przypadku chorych zwierząt.
    - Zachowanie kota, wczesny rozwój i socjalizacja.
    - Opieka i wychowanie zorientowane na dobrostan kotów.
    - Urozmaicanie środowiska.
    - Sprzątanie i higiena.
    - Karmienie i przygotowywanie posiłków.

- W hodowli dostępna musi być wystarczająca liczba kompetentnych, dorosłych opiekunów pracujących za dnia (i w razie potrzeby nocą), aby zapewnić kotom i kociętom opiekę zgodną z kryteriami zawartymi w niniejszych wytycznych (patrz część 5). Na każde 10 dorosłych kotów w hodowli powinna przypadać co najmniej jedna, a najlepiej dwie osoby posiadające odpowiednie kompetencje i zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy, dostępne w normalnych godzinach pracy, siedem dni w tygodniu. Właściwy stosunek liczby opiekunów do kotów powinien pozwalać na zapewnienie kotom opieki zgodnej z niniejszymi wytycznymi i uwzględniać dodatkowy czas potrzebny na odpowiednią wczesną habituację i socjalizację kociąt.

- W przypadku, gdy hodowcy posiadają zezwolenie na posiadanie większej liczby kotów i kociąt, powinni nabyć kwalifikacje w zakresie opieki nad kotami w uznanej instytucji (jeśli takie szkolenia są dostępne w danym kraju). Osoby takie powinny również kontynuować swój rozwój zawodowy, biorąc udział w szkoleniach, w tym korzystając z kursów online i literatury, aby być na bieżąco z dobrymi praktykami w zakresie opieki nad zwierzętami. Hodowcy muszą być zobowiązani do wykazania, jakie szkolenia ukończyli i jak często je podejmują.

5. Wymagania dotyczące dobrostanu zwierząt: *Właściwe żywienie, odpowiednie warunki bytowe, dobry stan zdrowia i odpowiednie zachowanie*

W tej części wytycznych dobrostan zwierząt rozpatrywany jest pod kątem czterech **kryteriów dobrostanu** (np. Welfare Quality)**: odpowiednie żywienie, odpowiednie warunki bytowe, dobry stan zdrowia i odpowiednie zachowanie,** które odpowiadają na podstawowe **potrzeby w zakresie dobrostanu** zwierząt. Do każdej zasady przypisane są **kryteria**[7], które hodowcy muszą spełnić, aby zapewnić kotom i kociętom **dobrostan**. Kryteria te można monitorować w celu stwierdzenia, czy dobrostan kotów i kociąt jest utrzymywany.

[7] Zaadaptowano z Welfare Quality® Principles and Criteria of Good Animal Welfare.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Tabela 2. Zasady, kryteria i sugerowane wskaźniki dobrostanu zwierząt

Zasady utrzymania dobrostanu zwierząt	**Kryteria, jakie należy spełnić, by zapewnić dobrostan kotom i kociętom**	**Jeśli potrzeba dobrostanu jest zrealizowana**	**Monitorowanie kotów i kociąt**
Odpowiednie żywienie (strona 15)	**Koty i kocięta są właściwie karmione i zaopatrywane w wodę, aby uniknąć długotrwałego głodu i pragnienia *w celu zaspoko-jenia ich zapotrzebowa-nia na odpowiednią dietę***	**Kondycja i nawodnie-nie kotów i kociąt są optymalne**	**Należy regularnie monitorować spożycie karmy i wody, masę ciała i stan fizyczny zwierząt[8]**
Odpowiednie warunki bytowe (strona 17)	**Koty i kocięta przebywają w środowisku, które zapewnia im swobodę poruszania się, komfort fizyczny i dostęp do zasobów bez strachu, ryzyka urazów i chorób *w celu zaspokojenia ich potrzeby odpowiedniego środowiska***	**Koty i kocięta wykazują naturalne zachowania lokomocyjne i zróżnicowane wzorce aktywności dziennej; czują się dobrze i są zrelaksowane podczas odpoczynku i snu, nie jest im za gorąco ani za zimno; są fizycznie zdrowe**	**Należy regularnie monitorować stan zdrowia, zachowanie oraz aktywność kotów i kociąt**
Dobry stan zdrowia (strona 21)	**Koty i kocięta są pod opieką zapewniającą im utrzymanie dobrego zdrowia i są dobrze traktowane przez opiekunów w każdych okolicznościach *w celu zaspokojenia ich potrzeby ochrony przed bólem, cierpieniem, urazami i chorobami***	**Kotom i kociętom nie doskwierają urazy, choroby ani ból**	**Należy regularnie monitorować stan zdrowia kotów i kociąt**
Odpowiednie zachowanie (strona 26)	**Koty i kocięta mają zapewnione urozmaicone, stymulujące środowisko, towarzystwo innych kotów i możliwość podejmowania pozytywnych interakcji z człowiekiem, które wspierają prawidłowy rozwój behawioralny, a w stosownych przypadkach także towarzystwo innych kotów *w celu***	**Zachowanie kotów i kociąt wskazuje na ich optymalny stan emocjonalny. Koty i kocięta wykazują naturalne i zróżnicowane wzorce aktywności, czują się dobrze i są pewne siebie w swoim otoczeniu, pozytywnie reagują na interakcje z ludźmi i innymi zwierzętami oraz mogą wybierać, co i kiedy**	**Należy regularnie monitorować zachowanie i aktywność kotów i kociąt, w tym ich interakcje z ludźmi**

[8] Punktacja w ocenie stanu fizycznego kotów – przewodnik: https://wsava.org/wp-content/uploads/2020/01/Cat-Body-Condition-Scoring-2017.pdf

	zaspokojenia ich potrzeby odpowiedniego zachowania	**robią, bez strachu czy stresu**	

5.1 Odpowiednie żywienie

Obowiązki hodowców:

[Wymogi ogólne]

- **Karmić koty wysokiej jakości kompletną dietą odpowiadającą na ich indywidualne potrzeby (związane np. z rasą, poziomem aktywności, wiekiem i stanem zdrowia).**
  - Lekarze weterynarii lub odpowiednio wykwalifikowani i doświadczeni dietetycy zwierzęcy mogą udzielić porad dotyczących odpowiedniej diety dla ciężarnych i karmiących kotek oraz kociąt.

- **Zapewniać *swobodny* dostęp do wody, która jest codziennie wymieniana na świeżą.**

- **Dbać o to, by woda i pożywienie były świeże i niezanieczyszczone.**
  - Przechowywać karmę zgodnie z zaleceniami producenta, w higienicznych, chłodnych i suchych miejscach, a w razie potrzeby w lodówce.
  - Dietę surową należy stosować z ostrożnością i tylko w przypadku ścisłego przestrzegania metod dbania o bezpieczeństwo biologiczne, w tym bezpieczne przechowywanie i oddzielne miejsca przygotowywania żywności z dostępem do ciepłej i zimnej bieżącej wody.
  - Przechowywać i podawać żywność z dala od zagrożenia ze strony szkodników.
  - Przygotowywać żywność w higienicznym miejscu.
  - Usuwać niezjedzoną mokrą karmę do czasu następnego karmienia i wymieniać niezjedzoną suchą karmę co 24 godziny.

- **Wprowadzać nowe pokarmy stopniowo, zgodnie z zaleceniami lekarza weterynarii lub producenta karmy, aby pozwolić kotom na przystosowanie się do nich.**

- **Podawać jedzenie i wodę w różnych naczyniach (nieporowatych), osobnym na jedzenie i osobnym na wodę, po jednym na każdego kota, tak by każdy kot mógł jeść i pić osobno, nie dzieląc się tymi zasobami z innymi osobnikami.**
  - Zapewnić kotkom pożywienie i wodę w miejscu niedostępnym dla kociąt.

- **Monitorować spożycie pokarmu i wody każdego dnia.**
  - Zasięgać porady lekarza weterynarii, jeżeli dorosłe koty nie jedzą przez 24 godziny, nie piją lub piją w nadmiarze bądź wykazują zachowania typu pica. Konsultacja z lekarzem weterynarii jest konieczna wcześniej, jeśli istnieją szczególne obawy co do stanu zdrowia danego kota.
  - Dbać o to, aby koty, które wykazują znaczną niewyjaśnioną utratę lub przyrost wagi bądź zmianę w kondycji fizycznej, były badane przez lekarza weterynarii i w razie potrzeby leczone.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

- **Regularnie monitorować masę ciała i stan zdrowia[9], aby upewnić się, że koty są żywione właściwie.**

[Dorosłe koty]

- **Dorosłe koty należy karmić co najmniej dwa razy w ciągu dnia, w mniej więcej ośmiogodzinnych odstępach, stosownie do potrzeb danego osobnika, chyba że lekarz weterynarii zaleci inaczej.**

[Ciężarne i karmiące kotki]

Ciąża i laktacja zwiększają zapotrzebowanie energetyczne i wymagania żywieniowe kotek.

- **Kotkom należy podawać dietę wysokiej jakości, odpowiednią do etapu ciąży i laktacji oraz kondycji organizmu.**
  - Kotkom należy zapewniać nieograniczony dostęp do karmy przeznaczonej dla kociąt aż do momentu ich odsadzenia, co powinno zagwarantować dobre odżywienie kotek. Należy jednak uważać, aby nie przekarmić kotek, ponieważ nadwaga lub otyłość mogą predysponować je do trudnych porodów. Po odsadzeniu kociąt od matki potrzeby żywieniowe kotki będą zależały od stanu jej organizmu.

[Kocięta]

Przez pierwsze trzy tygodnie życia mleko matki dostarcza kociętom wszystkich potrzebnych składników odżywczych. Siara (pierwsze mleko) zawiera przeciwciała, które dają kociętom tymczasową odporność na niektóre choroby zakaźne.

- **Regularnie monitorować kocięta, aby upewnić się, że otrzymują wystarczającą ilość mleka, są dobrze odżywione i że stale przybierają na wadze.**
  - Dyskretnie obserwować kotkę podczas karmienia kociąt, aby upewnić się, że są one karmione.
  - Zważyć kocięta tuż po urodzeniu (pod warunkiem, że kotka zgadza się na zabranie kociąt), a następnie codziennie przez pierwsze dwa tygodnie życia; po tym czasie kocięta mogą być ważone co tydzień aż do momentu oddania ich nowym właścicielom lub do 6 miesiąca życia. Wyniki pomiarów masy ciała należy zapisywać.
  - Niezwłocznie zasięgać porady lekarza weterynarii, jeżeli kocięta nie są prawidłowo odżywione lub nie przybierają na wadze; ich stan może pogorszyć się znacznie szybciej niż w przypadku dorosłych kotów.

- **Jeżeli stan zdrowia kotki się pogorszył lub nie jest ona w stanie wykarmić kociąt, należy zapewnić kociętom żywienie uzupełniające do momentu zakończenia odsadzania.**
  - Używać mleka i butelek przeznaczonych specjalnie dla kociąt.
  - Zasięgać porady lekarza weterynarii lub przestrzegać wytycznych producenta dotyczących ilości, częstotliwości podawania i temperatury mleka oraz dobrych praktyk higienicznych.
  - Sterylizować i suszyć butelki i smoczki po każdym użyciu, aby zapobiec infekcjom.

[9] Punktacja w ocenie stanu fizycznego kotów – przewodnik: https://wsava.org/wp-content/uploads/2020/01/Cat-Body-Condition-Scoring-2017.pdf

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Odstawienie od piersi jest procesem stopniowym, w trakcie którego kocięta przestawia się na pokarm stały, a ich zapotrzebowanie na mleko kotki stopniowo się zmniejsza.

- **Opracować plan odstawiania kociąt od piersi i prowadzić dziennik karmienia przejściowego uwzględniający codzienne proporcje mleka kotki i pokarmu stałego.**
    - Stopniowo przestawiać kocięta na pokarm stały. Odstawianie od piersi powinno rozpocząć się dopiero wtedy, gdy kocię jest zdolne do samodzielnego pobierania pokarmu i nie przed ukończeniem 3–4 tygodnia życia; odstawianie od piersi kończy się zazwyczaj, gdy kocię osiąga wiek 6–8 tygodni.
    - Zapewnić dobrej jakości karmę opracowaną specjalnie dla kociąt odstawianych od matki i postępować zgodnie z instrukcjami producenta dotyczącymi ilości podawanej karmy i częstotliwości karmienia. Podczas odstawiania kociąt od piersi nie można ich karmić dietą surową. Kocięta poniżej 12 tygodnia życia muszą być karmione co najmniej 4 razy dziennie.
    - Upewniać się, że każde kocię zjada odpowiednią część podawanej karmy, w miarę możliwości podając pokarm w oddzielnych miseczkach.

- **Podawać wodę w naczyniu na tyle płytkim, by zapobiec zranieniu lub utonięciu kociąt, ale też na tyle dużym, aby pomieściło odpowiednią ilość wody, w razie gdyby wszystkie kocięta chciały napić się jednocześnie.**

Najlepsze rozwiązania:

- **Podawać jedzenie i wodę na różne sposoby, aby urozmaicić życie kotów i kociąt (patrz część 5.4) (Ellis i in. 2013).**
    - Umieszczać pożywienie i wodę w wielu miejscach i na różnych wysokościach, tak aby koty miały wybór i kontrolę nad tym, gdzie i kiedy jedzą i piją.
    - Podawać pożywienie w sposób umożliwiający kotom zachowanie naturalnego rytmu karmienia – mając wybór, koty wolą jeść częściej w ciągu dnia (Bradshaw i in. 1992).
    - Część dziennej porcji żywieniowej może być wykorzystywana do nagradzania zachowań podczas interakcji i ćwiczeń z ludźmi.
    - Zapewnić dodatkowy dostęp do świeżej wody pitnej przy pomocy poideł automatycznych.

5.2 Odpowiednie warunki bytowe

Hodowcy są zobowiązani do zapewnienia zwierzętom następujących warunków:

Światło

Koty wymagają odpowiednich okresów światła dziennego i ciemności, aby mogły realizować swoje naturalne wzorce aktywności w dzień i w nocy

- **Koty należy trzymać w warunkach naturalnego oświetlenia.**
    - Należy zapewnić im naturalne światło dzienne. Stosowanie dodatkowego sztucznego oświetlenia musi odpowiadać naturalnej długości dnia, zapewniając przynajmniej 10–12 godzin światła. Okresy i intensywność naświetlania powinna odpowiadać naturalnemu światłu dziennemu. Sztuczne oświetlenie musi być wyłączone na noc, aby zapewnić okres ciemności przez co najmniej 8 godzin.

Hałas

- **Należy zadbać, aby koty i kocięta nie były narażone na nadmierny lub ciągły hałas (w tym na wysokie częstotliwości i ultradźwięki oraz szczekanie psów).**

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Wentylacja

- **Należy zapewnić kotom i kociętom odpowiednią wentylację, aby uniknąć gromadzenia się w powietrzu patogenów oraz nieprzyjemnych zapachów i wilgoci.**
  - Kotki z kociętami należy trzymać w miejscu, w którym nie ma przeciągów.

Wilgotność

- **W pomieszczeniach dla kotów należy utrzymywać wilgotność względną na poziomie 55% ±10% (McCune 2010; Home Office 2014).**

Temperatura

Koty mogą przebywać w szerokim zakresie temperatur. Kocięta wymagają wyższych temperatur otoczenia do czasu, gdy wykształcą skuteczną termoregulację.

[Wymogi ogólne]

- **Należy zapewnić kotom i kociętom dostęp do zróżnicowanej temperatury, aby mogły wybierać miejsca, które są chłodniejsze lub cieplejsze w zależności od ich potrzeb.**
  - Należy sprawdzać, czy kotom i kociętom nie jest za gorąco lub za zimno. Jeśli koty lub kocięta prezentują objawy słabej tolerancji na wysokie lub niskie temperatury, należy zadbać o ich dobrostan.

- **Należy regularnie sprawdzać temperaturę pomieszczenia, w którym przebywają koty, aby utrzymać odpowiedni zakres temperatur.**
  - Pomiary temperatury powinny być rejestrowane codziennie przy użyciu termometru six umieszczonego na wysokości kotów, jak najbliżej głównego miejsca odpoczynku.

[Dorosłe koty]

- **Należy zadbać o to, aby w pomieszczeniach dla dorosłych kotów panowała temperatura w przedziale 15–26°C.**
  - Optymalny zakres temperatur to 18–21°C (van der Leij 2009).
  - Koty krótkogłowe oraz te o skrajnych typach sierści wymagają starannego dopasowania warunków, ponieważ mają wyraźnie odmienną tolerancję termiczną.

[Kotki i kocięta]

- **W porodówce należy utrzymywać temperaturę w przedziale 18–27°C.**
  - Przez pierwszych 21 dni życia kocięta wymagają wyższej temperatury otoczenia, ponieważ nie są w stanie samodzielnie regulować temperatury ciała.
  - Koty i kocięta o różnych typach sierści mają różną tolerancję termiczną (np. koty i kocięta długowłose wymagają niższej temperatury w porodówce niż koty i kocięta bezwłose).
  - Nie wolno dopuścić do przegrzania kociąt ani pomieszczenia, w którym przebywają. Dodatkowych źródeł ciepła należy używać w sposób bezpieczny, tj. nie mogą one stwarzać ryzyka poparzenia lub pożaru dla kotów i kociąt bądź pomieszczenia, w którym przebywają.

Pomieszczenia

Rodzaj, wielkość i jakość przestrzeni zapewnianej kotom (jej wyposażenie oraz to, czy umożliwia ona kotom naturalne zachowanie) są ważne dla wysokiego dobrostanu kotów.

Welfare in Pet Trade

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Rodzaj pomieszczeń

- **Należy unikać długotrwałego trzymania kotów w kojcach czy wolierach, ponieważ trudniej jest w nich zadbać o dobre samopoczucie zwierząt, a także socjalizować i przyzwyczajać je do środowiska domowego.**
    - Należy dołożyć starań, by kotki hodowlane i kocięta były zaznajomione ze środowiskiem domowym oraz dobrze czuły się w towarzystwie ludzi i w czasie wykonywanych przez nich czynności.
    - Koty trzymane w domu muszą mieć swobodny dostęp do przynajmniej jednego pomieszczenia, którego wielkość przekracza minimalną powierzchnię przeznaczoną dla kotów (załącznik 1). Koty nie mogą być zamykane w klatkach wewnątrz budynku ani w budach, chyba że na krótko z powodu złego stanu zdrowia – wówczas zgodnie z zaleceniami lekarza weterynarii.
    - Reproduktorom należy zapewnić warunki bytowe odpowiadające ich potrzebom i gwarantujące ich dobrostan. Zewnętrzne kojce często znacznie ograniczają naturalne zachowania kotów i mogą być szkodliwe dla ich dobrostanu. Więcej wytycznych dotyczących projektowania i budowy zewnętrznych kojców dla kotów można znaleźć w Dodatku.
    - Zabrania się trzymać koty w klatkach piętrowych lub ustawionych jedna na drugiej.

Jakość przestrzeni

- **Należy zapewnić kotom i kociętom środowisko odpowiednio urozmaicone i stymulujące, które pozwoli im bezpiecznie korzystać z przestrzeni na różnych wysokościach, tak aby mogły one realizować swoje naturalne zachowania.**
    - Należy zapewnić każdemu kotu wystarczająco dużo miejsca, aby mógł chodzić, biegać, bawić się, obracać się, stać na czterech łapach, stać na tylnych łapach, trzymać ogon wyprostowany w pozycji pionowej, wspinać się, skakać z podłogi na podwyższone platformy lub półki i przeskakiwać z jednych takich elementów na inne, odpoczywać w miejscach znajdujących się na podwyższeniu oraz leżeć w pełnym rozciągnięciu ciała bez dotykania innego kota i ścian.
    - Należy zapewnić kotom dużą przestrzeń, która pomieści wiele różnych zasobów środowiskowych (tj. jedzenie, wodę, miejsca przeznaczone na załatwianie potrzeb fizjologicznych, miejsca przeznaczone do drapania, miejsca znajdujące się na podwyższeniu, miejsca przeznaczone na odpoczynek oraz takie, które umożliwiają schowanie się), oddalonych od siebie (o co najmniej 60 cm).
    - Ponadto, dorosłym kotom można zapewnić swobodę wyjścia na zewnątrz.
    - Należy zapewnić kotom dostęp do miejsc do spania i odpoczynku znajdujących się na podwyższeniu oraz wielu kryjówek. Kotom należy koniecznie umożliwić swobodne unikanie innych kotów i ludzi.
    - Należy zapewnić kotom miękkie, ciepłe posłanie, łatwe do mycia lub prania i dezynfekcji.
    - Należy zapewnić kotom żyjącym w grupach dodatkową przestrzeń, umożliwiającą im dostęp do wszystkich zasobów środowiskowych bez konieczności dzielenia się nimi z innymi kotami.

Wymiary

Nie określono empirycznie minimalnej przestrzeni koniecznej do zapewnienia dobrostanu kotów. Niemniej, poniższe minima umożliwiają zorganizowanie przestrzeni zgodnej z powyższymi wytycznymi dotyczącymi dostępności zasobów i ich rozmieszczenia.

- **Należy zapewnić kotom pomieszczenia, które spełniają, a najlepiej przewyższają następujące minimalne wymagania:**

- Wysokość nie mniejsza niż 2 m i powierzchnia podłogi nie mniejszej niż 4 m^2;[10] żaden bok pomieszczenia nie może być krótszy niż 2 m. Dla każdego dodatkowego kota powierzchnia podłogi musi być zwiększona o 2 m^2 (Rochlitz 2002). Każda platforma lub półka znajdująca się na podwyższeniu stanowi dodatek do minimalnej powierzchni podłogi i musi stwarzać minimalne ryzyko upadku.
- Koty większych ras wymagają dodatkowej przestrzeni, co oznacza, że powierzchnia ich pomieszczeń musi być odpowiednio większa.
- Hodowcy powinni dostarczyć szczegółowy plan budynku, w którym trzymane są koty, z wyraźnie oznaczonym rozkładem i wymiarami pomieszczeń dla zwierząt.

Kuwety

- **Kotom trzymanym w zamkniętych pomieszczeniach lub kojcach należy zapewnić tyle kuwet, aby ich liczba była większa o jeden od liczby kotów. Koty mające swobodę wychodzenia na zewnątrz mogą nadal preferować korzystanie z kuwety w pomieszczeniach zamkniętych. Miot kociąt wymaga co najmniej 2 kuwet.**

- **Usytuowanie kuwet w jak największej odległości (co najmniej 60 cm) od miejsc odpoczynku i podawania jedzenia; w przypadku kotów, które mają dostęp do więcej niż jednego pomieszczenia w gospodarstwie domowym, kuwety powinny być umieszczane w różnych pomieszczeniach.**

- **Kuwety powinny mieć takie wymiary, by koty mogły wygodnie z nich korzystać.**
  - Kuwety mają umożliwiać kotu wygodne obrócenie się (co najmniej 1,5 długości ciała kota). Należy stosować w nich warstwę żwirku wystarczająco głęboką (co najmniej 3 cm), aby umożliwić kotom kopanie i grabienie w celu przykrycia moczu i kału.

Bezpieczeństwo

- **Należy zadbać, aby wszystkie pomieszczenia i wybiegi, sprzęt, wyposażenie i urządzenia, do których koty i kocięta mają dostęp, były bezpieczne, czyli stwarzały minimalne ryzyko urazów, chorób i ucieczki.**
  - Należy zadbać o to, by wszystkie pomieszczenia mieszkalne były zbudowane z materiałów solidnych, bezpiecznych, trwałych, nieprzemakalnych, a także by były utrzymywane w dobrym stanie technicznym.
  - Należy zadbać o to, aby wszystkie powierzchnie wewnętrzne były nietoksyczne dla kotów.
  - W razie potrzeby, należy dezynfekować wszystkie powierzchnie, wyposażenie i sprzęty.
  - Należy upewnić się, że powierzchnie podłogowe są solidne; nie wolno stosować podłóg listwowych ani z siatki drucianej.

Najlepsze rozwiązania:

- **Najlepiej zapewnić kotom duże pomieszczenia o ciekawym rozkładzie, które pozwalają na swobodny wybór miejsca spędzania czasu, bez konieczności dzielenia tej samej przestrzeni z innymi kotami.**
  - Powierzchnia podłogi powinna być większa i mieć, co najmniej 8 m^2; z każdym kolejnym kotem powierzchnia podłogi powinna być zwiększana o 2–3 m^2.
  - Wiele kotów woli wypróżniać się i oddawać mocz w różnych kuwetach i korzystnie byłoby mieć co najmniej dwie kuwety, aby odpowiedzieć na tę preferencję.

[10] Deutscher Tierschutzbund e.V. (2014) The minimum space allowance for 1 cat or a queen and her litter of kittens up to 4 months of age.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

- Przestrzeń powinna być dobrze zaprojektowana z perspektywy kota i wyposażona w dodatkowe urozmaicenia (patrz część 5.4). Koty powinny mieć możliwość korzystania z tych urozmaiceń w samotności, bez konieczności dzielenia przestrzeni z innymi kotami.
- Koty powinny mieć możliwość swobodnego poruszania się i komfortowego przebywania w swoim środowisku, bez wchodzenia w rywalizację z innymi kotami.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

5.3 Dobry stan zdrowia

Opiekunowie kotów i kociąt powinni zawsze i w każdych okolicznościach traktować je dobrze i dbać o relacje na linii zwierzę-człowiek z uwzględnieniem przede wszystkim perspektywy kota/kocięcia.

Obowiązki hodowców:

Opieka

- **Ze wszystkimi kotami i kociętami należy obchodzić się w sposób empatyczny (Brook 2019) i odpowiedni (Rodan i in. 2011). Metody postępowania muszą być ukierunkowane na dobrostan zwierząt i nie mogą powodować ich cierpienia, tj. bólu, urazów, strachu lub niepokoju ani też nie mogą stwarzać zwiększonego ryzyka wystąpienia choroby:**
  - Podnoszenie kota za skórę na karku, podczas gdy jego ciało swobodnie zwisa, jest dla kotów stresujące i bolesne. Nie wolno stosować tej techniki podnoszenia kota, chyba że jest to uzasadnione koniecznością zapewnienia pilnej opieki weterynaryjnej, i tylko w ostateczności, kiedy żaden inny sposób trzymania kota nie jest odpowiedni.
  - W stosunku do kotów i kociąt nigdy nie wolno stosować awersyjnych metod szkolenia[11].
  - Osoby opiekujące się kotami mają zapewniać im pozytywne, spójne i przewidywalne interakcje z innymi kotami, odpowiednio do ich indywidualnych potrzeb.
  - Koty nie mogą być zmuszane do interakcji z człowiekiem, muszą mieć możliwość kontrolowania swoich kontaktów z ludźmi, a także unikania ludzi, jeśli tego chcą.

- **Prowadząc gospodarstwo domowe należy dbać o to, by spokój kotów i kociąt nie był zakłócany bardziej niż to konieczne.**

Monitorowanie stanu kotów i kociąt

- **Należy regularnie obserwować koty i kocięta w ciągu dnia, tak często jak jest to konieczne, by zapewnić im dobrostan.**
  - Należy obserwować zwierzęta pod kątem oznak nietypowego zachowania, złego stanu zdrowia, urazów, bólu lub cierpienia. Należy zająć się wszelkimi nieprawidłowościami i postępować zgodnie z zaleceniami lekarza weterynarii lub certyfikowanego behawiorysty zwierzęcego.
  - Należy zaznajomić się z prawidłowymi objawami porodu (Cats Protection). Należy niezwłocznie zasięgnąć porady weterynaryjnej, jeśli kotka wydaje się zaniepokojona, a poród nie przebiega prawidłowo.
  - Należy monitorować stan kotów na początku i na końcu dnia pracy oraz przynajmniej co 4 godziny w ciągu dnia. W ciągu nocy nie należy zostawiać kotów i kociąt samych na dłużej niż 8 godzin. Stan kotek ciężarnych w okresie przedporodowym, w połogu i karmiących oraz kocięta, które nie są jeszcze odstawione od piersi, należy monitorować częściej. Hodowca musi wypracować równowagę pomiędzy zbyt dużą ingerencją w życie kotów (i ryzykiem porzucenia kociąt przez matkę), a brakiem możliwości rozpoznania, kiedy zdrowiu kotki i kociąt zagraża niebezpieczeństwo. Podczas porodu można korzystać z kamer w celu zdalnej obserwacji kotki i kociąt.
  - Należy sprawdzić stan kociąt wkrótce po urodzeniu (jeśli kotka na to pozwoli). Należy zapisać numer identyfikacyjny kotki (numer mikroczipa) i godzinę urodzenia, płeć, wagę, kolor i identyfikator każdego kocięcia tak szybko, jak to możliwe. Podczas porodu u kotek może obudzić się potrzeba chronienia kociąt, co może prowadzić do zachowań agresywnych. Należy zachować ostrożność podczas zbliżania się do kociąt i obchodzenia się z nimi, a inne zwierzęta należy trzymać z dala.

[11] Metody polegające na stosowaniu nieprzyjemnych bodźców w celu zapobieżenia lub zatrzymania niepożądanego zachowania (np. krzyk, siła fizyczna). Takie metody mogą wywoływać u kotów i kociąt strach lub ból, prowadząc w konsekwencji do zaburzeń lękowych i obniżenia ich dobrostanu.

- Należy regularnie sprawdzać koty i kocięta pod kątem pasożytów wewnętrznych i zewnętrznych oraz trzymać zwierzęta w warunkach komfortu i czystości. Koty i kocięta długowłose wymagają regularnej pielęgnacji.

Okaleczanie chirurgiczne

Okaleczanie chirurgiczne kotów i kociąt, w tym usuwanie pazurów, jest zabronione. Takie zabiegi są dopuszczalne wyłącznie wtedy, gdy jest to konieczne ze względów zdrowotnych i poświadczone na piśmie przez lekarza weterynarii (FECAVA 2004). Jedynym wyjątkiem jest kastracja kotów (i w razie potrzeby przycinanie uszu w ramach znakowania wykastrowanych kotów).

Opieka weterynaryjna

- **Kotom i kociętom należy zapewnić opiekę lekarza weterynarii[12] i stosować się do uzgodnionego z nim planu opieki zdrowotnej.**
  - Należy zarejestrować koty i kocięta u lekarza weterynarii i z wyprzedzeniem zadbać o to, by dane kontaktowe lekarza weterynarii były znane, a możliwość kontaktu poza jego godzinami pracy potwierdzona.
  - Należy przestrzegać kompleksowego i uzgodnionego z weterynarzem planu opieki zdrowotnej, obejmującego regularne szczepienia, profilaktykę przeciw pasożytom wewnętrznym i zewnętrznym oraz badania kontrolne wykonywane przez lekarza weterynarii. Plan opieki zdrowotnej powinien uwzględniać przydatność danego osobnika do celów hodowlanych (patrz strony 9–12); raz do roku należy poddawać plan opieki zdrowotnej analizie, najlepiej dokonywanej przez niezależnego lekarza weterynarii.

[Dorosłe koty]

- Koty muszą być badane przez lekarza weterynarii co najmniej raz w roku. Koty wykorzystywane do celów hodowlanych powinny być badane przez lekarza weterynarii częściej, przynajmniej dwa razy w roku i przed kryciem.
- Koty powinny być regularnie szczepione przez lekarza weterynarii, a dla każdego z nich należy prowadzić oficjalną, aktualną dokumentację szczepień, w której wyszczególnione są podane szczepienia zasadnicze (i dodatkowe). Szczepionki homeopatyczne nie są akceptowalną alternatywą.

[Kotki i kocięta]

- Kotki i kocięta należy poddawać profilaktyce i leczeniu chorób wywoływanych przez pasożyty wewnętrzne i zewnętrzne w stosownym wieku, z właściwą częstotliwością oraz przy użyciu odpowiednich środków, zgodnie z zaleceniami lekarza weterynarii. Należy dokładnie przestrzegać zaleceń lekarza weterynarii dotyczących odpowiedniego leku, jego dawkowania i drogi podania oraz przerw pomiędzy poszczególnymi kuracjami, ponieważ niewłaściwe leczenie może być szkodliwe dla kociąt. Należy stosować wyłącznie oficjalnie zatwierdzone środki lecznicze i profilaktyczne.
- Kocięta muszą być przebadane przez lekarza weterynarii przed sprzedażą lub wydaniem do nowego domu bądź wcześniej, jeśli kotka lub kocięta wykazują objawy choroby. Stan zdrowia i dobrostan każdego zwierzęcia powinien być potwierdzony pisemnie przez lekarza weterynarii przed wydaniem go do nowego domu, z podaniem numeru mikroczipa.
- Kocięta muszą być zaszczepione przez lekarza weterynarii. Kocięta powinny być w pełni zaszczepione, zanim będą miały dostęp do środowiska zewnętrznego.

[12] Stowarzyszenie BSAVA (British Small Animal Veterinary Association) opublikowało podręcznik pt. Manual of Canine and Feline Shelter Medicine (Dean i in. 2018, który może być przydatny dla weterynarzy opiekujących się kotami i kociętami w hodowlach.

- Kocięta należy zaczipować i zarejestrować wraz z danymi hodowcy przed wydaniem do nowego domu – jest to trwała forma znakowania zwierząt, która w razie potrzeby umożliwia ich identyfikację. Wszczepienie mikroczipa musi być wykonane przez lekarza weterynarii lub osobę posiadającą odpowiednie uprawnienia, a transponder musi być zgodny z normami ISO 11784 i 11785. Implantację mikroczipa najlepiej przeprowadzić przed pierwszym szczepieniem, by zapewnić właściwą identyfikację każdego zwierzęcia.

- **Należy niezwłocznie zasięgnąć porady weterynaryjnej i postępować zgodnie z nią, jeżeli istnieje jakikolwiek powód do niepokoju o stan fizyczny lub psychiczny zwierząt.**
  - Leczenie należy przeprowadzać zgodnie z zaleceniami lekarza weterynarii.
  - Podawane leki muszą być dopuszczone przez lekarza weterynarii dla danego kota lub kocięcia.
  - Dla każdego kota lub kocięcia należy prowadzić historię leczenia.

- **Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie z leków.**
  - Leki należy stosować zgodnie z zaleceniami lekarza weterynarii lub producenta (jeśli nie są to leki przepisane na receptę).
  - Leki należy przechowywać w bezpiecznym miejscu i w odpowiedniej temperaturze.
  - Leki należy utylizować zgodnie z zaleceniami producenta lub lekarza weterynarii.

Eutanazja

- **Eutanazję zwierząt należy przeprowadzać wyłącznie ze względu na ich dobrostan i tylko wtedy, gdy lekarz weterynarii uzna to za konieczne.**
  - Kocięta nie powinny być poddawane eutanazji tylko dlatego, że nie spełniają kryteriów wzorca rasy lub mają wadę budowy, która nie wpłynie na ich dobrostan, bądź gdy według lekarza weterynarii wadę taką można skorygować bez uszczerbku dla dobrostanu zwierzęcia.
  - Niedopuszczalna jest eutanazja kotów i kociąt, jeśli powodem jest wyłącznie brak możliwości sprzedania ich.
  - Emerytowane koty hodowlane nie powinny być poddawane eutanazji tylko dlatego, że nie mogą być dłużej wykorzystywane w celach hodowlanych.

- **Eutanazja musi być przeprowadzona w sposób humanitarny i tylko przez lekarza weterynarii.**

- **Dla każdego zwierzęcia poddawanego eutanazji należy przechowywać dokumentację, która zawiera powód i datę eutanazji oraz nazwisko lekarza weterynarii, który ją przeprowadził.**

Sprzątanie i higiena

Utrzymując czystość i higienę otoczenia kotów i kociąt należy dbać o to, by koty czuły się bezpiecznie w swoim środowisku. Koty zostawiają swój zapach w swoim otoczeniu ocierając pysk i ciało o różne obiekty, drapiąc je i znakując moczem. W ten sposób tworzą swój unikatowy profil zapachowy, który pomaga im czuć się bezpiecznie i pewnie. Przesadne sprzątanie (częste, z użyciem środków dezynfekujących lub silnie pachnących produktów) usuwa te ważne zapachy z otoczenia kota lub je maskuje.

- **Należy utrzymywać odpowiednie standardy higieny w miejscach, w których trzymane są koty i kocięta.**
  - Należy codziennie sprawdzać pomieszczenia zamieszkiwane przez koty i kocięta, a także znajdujące się w nich wyposażenie i posłania.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

- Pomieszczenia, w których trzymane są koty i kocięta, a także znajdujące się w nich wyposażenie i legowiska powinny być czyste, suche i wolne od pasożytów. Zabrudzone miejsca i legowiska w pomieszczeniach hodowlanych należy sprzątać tylko wtedy, gdy jest to konieczne – ważne jest, aby nie naruszać profilu zapachowego kotki i nie niepokoić jej bez potrzeby.
- Na czas sprzątania na mokro (np. przy pomocy myjki ciśnieniowej) lub dezynfekcji koty należy wyprowadzać z pomieszczenia.

- **Należy sprzątać pomieszczenia, w których trzymane są koty na zmianę, aby profil zapachowy kota był jak najmniej zakłócony.**
  - Należy unikać stosowania produktów zapachowych, które zakłócają profil zapachowy kota w pomieszczeniu, które ten kot zamieszkuje.
  - O ile to możliwe, należy unikać czyszczenia miejsc, które kot oznaczył, ocierając się o nie lub drapiąc je.
  - Legowiska i zabawki należy myć, czyścić i dezynfekować na zmianę i tylko wtedy, gdy zachodzi taka potrzeba.
  - Należy codziennie przeprowadzać skuteczne czyszczenie wybranych miejsc.

- **Należy unikać każdorazowego usuwania kotów i kociąt z pomieszczeń, w których są trzymane, podczas ich sprzątania, chyba że jest to absolutnie konieczne dla dobrostanu danego kota.**

- **Należy dokładnie sprzątać i zdezynfekować pomieszczenia, a także wszelkie umeblowanie, legowiska i inne elementy wyposażenia, zanim zostaną one udostępnione innym kotom.**

- **Pojemniki na żywność i wodę należy myć codziennie i dezynfekować co tydzień.**

- **Miejsca przygotowywania żywności powinny być utrzymywane w czystości i wolne od brudu i kurzu.**

- **Należy minimalizować ryzyko związane z inwazją gryzoni, insektów i innych szkodników.**

- **Należy zapewnić kotom czysty żwirek, który jest odpowiednio chłonny, nietoksyczny, bezzapachowy oraz akceptowany i wykorzystywany przez koty w celu załatwiania potrzeb fizjologicznych.**
  - Co najmniej raz dziennie należy ten żwirek wymieniać na świeży oraz czyścić kuwety. Zawartość kuwet należy usuwać do pojemników na odpady znajdujących się z dala od miejsc przechowywania i przygotowywania żywności.
  - Należy używać rękawiczek lub często i dokładnie myć ręce sprzątaniu kuwet dla kotów. Kobiety w ciąży lub osoby z obniżoną odpornością powinny unikać kontaktu z kocim żwirkiem (Lappin i in.2019).
  - Kuwety powinny być szczelne, łatwe do czyszczenia i dezynfekcji. Należy je regularnie dezynfekować (co najmniej raz w tygodniu).

- **Podczas stosowania produktów czyszczących i dezynfekujących należy zachować odpowiednie środki bezpieczeństwa.**
  - Należy używać produktów, które nie są toksyczne dla kotów i środowiska.
  - Zabronione jest stosowanie dezynfektantów fenolowych.
  - Należy unikać stosowania środków czyszczących zawierających chlorki benzalkoniowe, ponieważ ich wysokie stężenia są toksyczne dla kotów.

- Posprzątane miejsca należy udostępniać kotom dopiero, kiedy jest w nich zupełnie sucho.
- Środki czyszczące należy przechowywać w sposób bezpieczny i w miejscu niedostępnym dla kotów.

- **Należy wyposażyć się w odpowiednie urządzenia i pojemniki do zbierania, przechowywania i utylizacji odpadów. Z odpadami niebezpiecznymi należy postępować w sposób szczególny, zgodnie z ustawodawstwem danego kraju.**

Obiekty służące do izolowania kotów

- **Kotom chorym, rannym lub potencjalnie zakaźnym (w tym nowo przybyłym zwierzętom na czas kwarantanny) należy zapewnić izolację i opiekę w osobnych pomieszczeniach.**
  - W przypadku bardzo chorych zwierząt krótkoterminowe pomieszczenia izolacyjne mogą znajdować się w przychodni weterynaryjnej (przychodnia musi być w stanie zapewnić całodobową opiekę weterynaryjną).
  - Izolatki w hodowli powinny znajdować się w odległości co najmniej 5 m od innych kotów w celu ograniczenia ryzyka przeniesienia choroby zakaźnej drogą powietrzną pomiędzy kotami izolowanymi i zdrowymi.
  - Należy przestrzegać wymogów dotyczących trzymania kotów i kociąt w izolacji i opieki nad nimi w celu zadbania o ich dobrostan; wymogi te określone są w innych częściach niniejszych wytycznych.
  - Karmę, wodę, kuwety, ściółkę, transportery, przybory do sprzątania oraz produkty czyszczące przeznaczone dla zwierząt izolowanych należy przechowywać osobno.
  - Należy przestrzegać dobrych praktyk w zakresie higieny i bezpieczeństwa biologicznego:
    - W razie potrzeby należy używać odzieży i sprzętu ochronnego, które są przeznaczone do użytku *wyłącznie* w izolatce.
    - Dla izolowanych kotów należy wyznaczyć osobnego opiekuna lub zajmować się nimi na końcu, po wszystkich innych kotach.
    - Po wyjściu z izolatki, a przed kontaktem z innymi kotami należy umyć ręce i użyć odpowiedniego środka dezynfekującego.
    - Po zwolnieniu izolatki należy ją dokładnie wysprzątać i zdezynfekować.

- **Przy wprowadzaniu nowych kotów należy zaplanować odpowiednią kwarantannę. W sprawie kwarantanny należy zasięgnąć porady lekarza weterynarii.**

- **Koty sprowadzane z zagranicy muszą być poddawane odpowiednim badaniom przeprowadzanym przez lekarza weterynarii, a ich wyniki muszą być znane przed wprowadzeniem nowych osobników do kotów dotychczas trzymanych w hodowli.**

Planowanie na wypadek sytuacji kryzysowych

- **Zawsze należy posiadać w pełni zaopatrzoną apteczkę pierwszej pomocy, odpowiednią do stosowania u kotów i kociąt, przechowywaną w łatwo dostępnym miejscu. W sprawie zawartości apteczki pierwszej pomocy należy skonsultować się z lekarzem weterynarii.**

- **Należy posiadać praktyczny i możliwy do wdrożenia plan ewakuacyjny i awaryjny, który obejmuje wszystkie koty i kocięta oraz ludzi, którzy się nimi opiekują.**

5.4 Odpowiednie zachowanie

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Urozmaicone środowisko zwiększa możliwości kotów i kociąt w zakresie zachowań typowych dla tego gatunku (w tym interakcji społecznych z innymi kotami i ludźmi) i pomaga im kontrolować otoczenie, optymalizując ich stan fizyczny i psychiczny (Ellis i in. 2009; Ellis i in. 2013).

Obowiązki hodowców:

Zaspokajanie potrzeb środowiskowych kotów

- **Należy zapewniać kotom i kociętom urozmaicone środowisko, które spełnia ich potrzeby.**
  - Plan urozmaicania środowiska powinien jasno określać, w jaki sposób zaspokaja ono potrzeby behawioralne kotów i kociąt.
  - Wyposażenie urozmaicające środowisko kotów powinno stwarzać niewielkie ryzyko urazów lub chorób u kotów i kociąt.
  - Skuteczność i bezpieczeństwo użytkowania takiego wyposażenia należy poddawać regularnej ocenie.

Według programu pięciu filarów potrzeb środowiskowych[13] (Ellis i in. 2013), hodowcy są zobowiązani do zapewnienia kotom i kociętom następujących rzeczy:

Filar 1: Bezpieczne miejsce odpoczynku i odosobnienia, w którym zwierzęta mogą czuć się komfortowo i bezpiecznie.

● Każdy kot ma mieć dostęp do miejsca, które zapewni mu prywatność. Miejsca takie mają być bezpieczne i znajdować się ponad poziomem podłogi (na różnych wysokościach), aby kot mógł się ukryć przed innymi kotami i ludźmi oraz by mógł oglądać sąsiednie koty i ludzi poza swoim pomieszczeniem, jeśli ma na to ochotę. Koty muszą mieć stały dostęp do kryjówek w pomieszczeniach i na zewnątrz:

- Legowiska na podwyższeniach i półki muszą być wystarczająco szerokie i długie, aby wygodnie pomieścić kota, umożliwiając mu leżenie w pełnym rozciągnięciu.
- Koty muszą być w stanie bezpiecznie korzystać z miejsc znajdujących się na różnych wysokościach. Kociętom i starszym kotom o ograniczonej zdolności poruszania się należy zapewnić kryjówki na bezpiecznej i dostępnej wysokości, które stwarzają minimalne ryzyko upadku. W razie potrzeby należy zapewnić dodatkowe rampy lub schodki.
- Na półkach i podwyższeniach należy umieścić miękkie legowiska, aby zapewnić kotom komfort.

Filar 2: liczne i oddzielone od siebie zasoby środowiskowe, tj. miejsca i wyposażenie służące do picia, jedzenia, oddawania moczu i kału, drapania, zabawy, odpoczynku i snu, do których koty mają swobodny dostęp, tak aby mogły swobodnie decydować o tym, co robią.

● Należy zapewnić kotom co najmniej dwa miejsca do jedzenia i picia, załatwiania się, drapania, zabawy i odpoczynku. Koty powinny mieć swobodę wyboru tego, co i kiedy robią; nie powinny być zmuszane do dzielenia się zasobami z innymi kotami.

- W pomieszczeniach i na zewnątrz należy zapewnić kotom wiele solidnych miejsc do drapania, które spełniają ich preferencje w zakresie (i) podłoża do drapania (np. dywan, sznur, drewno, karton itp.), (ii) ustawienia (powierzchnie pionowe lub poziome) oraz (iii) rodzaju (np. wysokie, wielopoziomowe konstrukcje[14]) (Wilson i in. 2016; International Cat Care 2019a).

Filar 3: możliwości realizowania łańcuchów zachowań łowieckich i zabawy w celu zaspokojenia ich silnego instynktu łowieckiego.

[13] Potrzeby środowiskowe obejmują potrzeby związane z fizycznym otoczeniem kota oraz te wpływające na interakcje społeczne z ludźmi (Ellis i in. 2013).
[14] Wysokość takiej konstrukcji powinna być co najmniej równa długości kota w pełnym rozciągnięciu.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

- Należy zapewnić kotom możliwość realizowania naturalnych zachowań łowieckich, np. przy pomocy odpowiednich zabawek, interaktywnej zabawy z ludźmi oraz dostępu do przestrzeni zewnętrznej.
    - Koty i kocięta szybko przyzwyczajają się do zabawek; zainteresowanie nimi można podtrzymywać, używając zabawek na zmianę i w połączeniu z interaktywnymi sesjami zabawy z ludźmi.
    - Używanie zabawek interaktywnych, które pozwalają kotom na realizowanie różnych zachowań z łańcucha łowieckiego, tj. lokalizowanie ofiary—wpatrywanie się w ofiarę i podkradanie się do niej—pogoń—skok—(pseudo)zabicie ofiary, jest dla nich korzystne. Aby uniknąć obrażeń, przewodnik powinien unikać używania rąk lub stóp jako celów ataków w zabawach łowieckich z kotem. Kotów i kociąt nie wolno zostawiać samych z zabawkami interaktywnymi, których częścią jest sznurek lub inne części, które mogą zostać połknięte.
    - Podawanie kotom i kociętom jedzenia w zabawkach oraz rozrzucanie karmy (karma sucha) zachęca je do realizowania naturalnych zachowań łowieckich i wzorców żywieniowych (np. małe, częste posiłki).
    - Zabawki muszą być bezpieczne, czyli nietoksyczne i niezniszczalne; muszą mieć odpowiednia wielkość, aby zapobiec urazom (szczególnie u kociąt); co najmniej raz dziennie należy sprawdzać, czy nadal są bezpieczne dla kotów.

- **Pozytywne, spójne, przewidywalne interakcje między człowiekiem a kotem (nad którymi koty mają kontrolę).**
  Kotom, które dobrze czują się w towarzystwie człowieka, należy zapewniać regularne kontakty z ludźmi. Powinny one być przyjazne, przewidywalne i częste, a kot powinien mieć nad nimi kontrolę.
    - Co najmniej 3 razy dziennie należy zapewnić kotom możliwość dodatkowych interakcji z ludźmi trwających co najmniej 10 minut, w różnych momentach w ciągu dnia pracy.
    - Nie należy zmuszać kotów do interakcji; powinny one mieć możliwość swobodnego oddalenia się od ludzi.
    - Kociętom należy zapewnić regularny, konsekwentny i pozytywny kontakt z człowiekiem od młodego wieku (patrz część: Wczesne doświadczenia i socjalizacja).

Filar 5: otoczenie, które uwzględnia znaczenie zmysłu powonienia, tak aby koty czuły się komfortowo i bezpiecznie.

- Nie wolno naruszać profilu zapachowego kotów. Koty pozostawiają swój zapach na różnych obiektach poprzez ocieranie pyska i drapanie; ta forma komunikacji chemicznej pomaga kotom:
    - wyznaczyć granice swojej podstawowej przestrzeni życiowej, w której czują się bezpiecznie i pewnie.
    - rozpoznawać znajome i nieznajome zwierzęta;
    - zarządzać swoimi interakcjami z innymi zwierzętami i ludźmi;
    - lokalizować jedzenie.
    - Należy zapewniać kotom miejsca do drapania, które umożliwiają im wydzielanie zapachu przez gruczoły znajdujące się na łapach.
    - Unikać nadmiernego czyszczenia miejsc, które zostały oznaczone przez ocieranie pyska lub podrapane przez kota (patrz: część 5.3 – wskazówki dotyczące sprzątania i higieny).

Problemy behawioralne należy rozwiązywać natychmiast

- **Należy znaleźć certyfikowanego zoopsychologa-behawiorystę lub behawiorystę zwierzęcego i stosować się do jego zaleceń w celu szybkiego rozwiązywania problemów behawioralnych w przypadku ich wystąpienia.**

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Interakcje społeczne z innymi kotami

*Cats have a variable social system (*Bradshaw i in. 2012; Turner i Bateson 2013*). Dla wielu kotów obecność innych kotów jest stresująca i często wykazują one agresję w stosunku do obcych. Choć takie koty są szczęśliwsze, kiedy żyją samotnie, inne mogą dzielić przestrzeń życiową z lubianymi towarzyszami (często tymi, z którymi dorastały), pod warunkiem, że ich potrzeby środowiskowe są zaspokojone (Ellis i in. 2013). Koty żyjące w zgodzie okazują sobie wzajemną sympatię – razem odpoczywają, pielęgnują się nawzajem, bawią się ze sobą i ocierają się o siebie (Ellis i in. 2013). Te przyjazne zachowania mogą mieć pozytywny wpływ na ich dobrostan.*

- **Koty, które nie mogą żyć z innymi kotami, powinny być trzymane w odosobnieniu, w warunkach, które zaspokajają ich potrzeby środowiskowe.**

- **Zgodnym kotom trzymanym razem należy zapewnić dobrze zaprojektowaną przestrzeń, tak aby nie musiały dzielić się zasobami i mogły unikać siebie nawzajem, kiedy mają taką potrzebę.**
    - Takim kotom należy zapewnić możliwość swobodnego wyboru odpoczynku lub snu razem lub osobno. W tym celu w pomieszczeniu zamieszkiwanym przez koty należy rozmieścić wiele miejsc służących do odpoczynku, wystarczająco dużych, aby pomieścić więcej niż jednego kota.
    - Po zakończeniu okresu rozłąki należy zachować ostrożność przy ponownym wprowadzaniu kotów do ich grupy społecznej (np. wizyta u reproduktora lub lekarza weterynarii). Należy je uważnie obserwować pod kątem oznak strachu lub stresu.

Ciąża i poród

Zachowanie kotek zazwyczaj niewiele się zmienia w czasie ciąży; niemniej w ostatnich tygodniach przed planowanym terminem porodu, kotka może stać się spokojniejsza i zacząć szukać odpowiednich, wygodnych i cichych miejsc na poród. Na poród kotki często wybierają miejsca ciemne i ciche (McCune 2010).

- **Na 10–14 dni przed spodziewanym porodem należy zapewnić kotkom spokojne, bezpieczne miejsce na poród, z dala od innych zwierząt[15]:**
    - Porodówka musi zawierać wszystkie zasoby środowiskowe, których kotka będzie potrzebować do czasu przekazania kociąt do nowego domu. Miejsce do spania musi być wystarczająco duże, aby pomieścić kotkę w pełnym rozciągnięciu, kiedy karmi swoje kocięta. Kiedy kocięta rosną i stają się bardziej ruchliwe, kotkom należy zapewnić możliwość odpoczynku od nich na półkach lub innych podwyższeniach.
    - Porodówka powinna umożliwiać hodowcy udzielenie kotce pomocy w razie potrzeby.
    - Przez pierwsze dwa tygodnie po porodzie należy trzymać inne zwierzęta z dala od kotki i jej kociąt. Mioty kociąt od różnych kotek nie mogą być trzymane razem, chyba że kotki już wcześniej żyją razem w zgodnych grupach, a ich kocięta chętnie się mieszają.

Wczesne doświadczenia: habituacja i socjalizacja

Aby kocięta stały się szczęśliwymi, ufnymi zwierzętami towarzyszącymi, potrzebują pozytywnych, częstych i zróżnicowanych doświadczeń z ludźmi, innymi zwierzętami i środowiskiem domowym już we wczesnym okresie życia. Kocięta są szczególnie wrażliwe na poznawanie tego typu doświadczeń, gdy są bardzo młode (w wieku od 2 do 9 tygodni). Kocięta nie mające odpowiednich doświadczeń w tym wrażliwym okresie mogą nigdy nie poczuć się w pełni komfortowo w roli kota towarzyszącego. Niezwykle ważne jest, aby hodowcy wzięli na siebie odpowiedzialność za pozytywne kształtowanie wczesnych doświadczeń kociąt, tak by przygotować je do życia w środowisku domowym.

[15] Okres ciąży: zazwyczaj 63 dni (zakres: 58–72 dni, McCune 2010): kotki należy przenieść do porodówki lub zapewnić im dostęp do niej pomiędzy 49. a 53. dniem ciąży.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Szczegółowe wskazówki można znaleźć w dokumencie: *Uzupełniające wytyczne dla odpowiedzialnych* hodowców, rozdział Wczesna socjalizacja i habituacja kociąt (LINK)

- **Kocięta nie mogą być na stałe oddzielone od kotki przed całkowitym odsadzeniem przez matkę i nie przed ukończeniem 8 tygodnia życia, chyba że lekarz weterynarii uzna to za konieczne.**
  - Trzymanie kociąt z matkami do 12 tygodnia życia jest korzystne dla ich dobrostanu. Wczesne oddzielenie od matki (przed 12 tygodniem) wiąże się ze zwiększonym ryzykiem rozwoju zachowań agresywnych lub stereotypii w późniejszym okresie życia (Ahola i in. 2017; Berg i in. 2018).

- **Należy opracować plan socjalizacji i habituacji[16] oraz poświęcić dodatkowy czas na zapewnienie kociętom właściwych doświadczeń we wczesnym okresie życia.**
  - Plan ten powinien być dostosowany do wieku kociąt, etapu rofzwoju behawioralnego i indywidualnych potrzeb.

- **Podczas wprowadzania w życie kociąt nowych doświadczeń należy stosować odpowiednie środki zapobiegające zakażeniom (patrz część 5.3).**

- **Należy dołożyć wszelkich starań, by kotka i jej kocięta poradziły sobie w interakcjach.**
  - Pozytywną i pełną zaufania relację z kotką należy nawiązać przed porodem, ponieważ ułatwi to socjalizację i przyzwyczajenie młodych kociąt do ludzi i życia w domu. Kocięta są bardziej pewne siebie podczas socjalizacji i habituacji w obecności rodzeństwa z tego samego miotu i matki.
  - Kocięta mogą czuć się przytłoczone, gdy są za szybko wystawiane na zbyt wiele nowych doświadczeń. Przy wprowadzaniu nowych doświadczeń należy kierować się reakcjami poszczególnych kociąt. Należy zaczynać powoli i stopniowo pozwalać kociętom na interakcję z nowymi bodźcami w ich własnym tempie.

- **Należy zasięgać porady weterynaryjnej na temat ręcznego odchowu kociąt i jego wpływu na ich dobrostan** (International Cat Care 2018b).
  - Ręczny odchów kociąt można stosować wyłącznie, gdy jest to konieczne, na przykład, jeśli matka jest chora lub nie może karmić.
  - Samotne lub ręcznie odchowywane kocięta są w gorszej sytuacji, ponieważ nie mają możliwości uczenia się od rodzeństwa ani matki. Brak możliwości uczenia się od rodzeństwa lub matki naraża kocięta na zwiększone ryzyko rozwoju problemów behawioralnych (np. agresji, strachu, problemów lękowych) w późniejszym życiu, które świadczą o obniżonej zdolności do radzenia sobie w nieznanym otoczeniu. Wczesne doświadczenia takich kociąt powinny być starannie zaplanowane, aby zminimalizować to ryzyko.
  - Kocięta należy trzymać z innymi kociętami z tego samego miotu lub z kociętami w podobnym wieku.

- **Konieczne jest regularne i odpowiednie postępowanie z kociętami w celu przyzwyczajenia ich do różnych zabiegów oraz socjalizacji z ludźmi.**
  - Początkowo należy obchodzić się z każdym kocięciem delikatnie[17], a każdy zabieg powinien trwać krótko; czas trwania zabiegów i ich różnorodność należy zwiększać stopniowo, w miarę jak kocię dorasta. Takie interakcje powinny obejmować głaskanie kocięcia w preferowanych przez niego miejscach wokół głowy i wzdłuż grzbietu. Takie

[16] Cats Protection. Socjalizacja kociąt https://www.cats.org.uk/help-and-advice/pregnancy-and-kitten-care/kitten-socialisation
[17] Obchodzenie się z kociętami: https://icatcare.org/advice/handling-kittens/

pozytywne kontakty powinny być przeplatane podnoszeniem kocięcia i badaniem jego oczu, uszu, łapek i okolic pod ogonem, czyli zabiegami, które w przyszłości będą stanowiły część dbania o jego dobrostan. Interakcji nie można przedłużać, jeśli kocię jest zestresowane.
  - Młodymi kociętami (do 2 tygodnia) powinien zajmować się hodowca lub główny opiekun. Wraz z wiekiem należy je zapoznawać z nowymi osobami.
  - Kocięta powinny mieć zapewniony kontakt z co najmniej pięcioma typami osób (International Cat Care 2019b), w tym dorosłych (mężczyzn i kobiety) oraz dzieci w różnym wieku. Należy zasięgnąć porady weterynaryjnej w sprawie odpowiednich środków bezpieczeństwa biologicznego, które powinny być stosowane przez nowe osoby wchodzące na teren obiektu w tym czasie.
  - W ciągu dnia należy często dotykać każde kocię. Kocięta, którymi opiekunowie zajmują się przez 40–120 minut dziennie, mają szansę czuć się pewnie podczas zabiegów wykonywanych przez ludzi; zabiegi takie powinny być krótkie i występować często w ciągu dnia.

- **Należy zapewnić kociętom wystarczającą liczbę kuwet zawierających różne rodzaje żwirku, tak aby nie wykształciły one silnych preferencji do jednego rodzaju żwirku lub nieodpowiedniego podłoża do załatwiania się (np. dywanu).**

- **Należy stopniowo przyzwyczajać kocięta do różnych faktur podłoża, dźwięków i widoków, z jakimi mogą się spotkać w domu (np. urządzenia gospodarstwa domowego, telewizory, pralki oraz różne typy nawierzchni, po których mogą chodzić).**
  - Połączenie tych doświadczeń z nagrodami, takimi jak jedzenie, głaskanie i zabawa, pomoże kociętom wykształcić pozytywne skojarzenia.

- **Przed przewiezieniem do nowego domu należy stopniowo oswoić kocięta z transporterem.**
  - Należy zapewnić kociętom powtarzające się okazje do eksploracji i dobrowolnego wchodzenia do transportera (International Cat Care 2019c). W tym celu w transporterze należy umieścić legowisko nasączone ich znajomym zapachem i zachęcać kocięta do dalszej eksploracji poprzez oferowanie karmy wewnątrz transportera.
  - Należy powoli budować pozytywne skojarzenia z transporterem dla kotów. Kocięta muszą czuć się w pełni komfortowo wchodząc do transportera i odpoczywając w nim bez innych kotów, zanim zostaną całkowicie zamknięte.

- **Należy ostrożnie zapoznawać kocięta z innymi zwierzętami (np. z dorosłymi kotami lub psami), jeśli mieszkają w tym samym domu.**
  - Należy nadzorować interakcje kociąt z przyjaznymi, zdrowymi, zaszczepionymi zwierzętami w tym samym gospodarstwie domowym.

- **Należy stosować plan socjalizacji[18], który wskaże, co i kiedy należy zrobić, aby kocięta były odpowiednio socjalizowane.**

Najlepsze rozwiązania:

- **Należy zapewnić kotom i kociętom zróżnicowane środowisko, które da im możliwość wyboru tego, co i kiedy chcą robić.**

[18] https://www.cats.org.uk/media/1985/socialisation-chart.pdf

- **Matkom należy zapewnić możliwość wyboru miejsca porodu, które odpowiada ich preferencjom w zakresie odosobnienia i schronienia.**
- **Należy w pełni przygotować kocięta do radzenia sobie w roli zwierzęcia towarzyszącego w nowym domu, stosując aktywną socjalizację z wieloma różnymi osobami i przyzwyczajając je do różnych rodzajów doświadczeń, z jakimi mogą mieć do czynienia w domu i wokół niego.**
- **Matkę należy trzymać z jej kociętami do końca 12 tygodnia.**

6. Zakończenie wieku hodowlanego

Obowiązki hodowców:

- **Należy zapewnić dożywotnią opiekę nad kociętami, które nie uda się sprzedać, oraz nad kotkami i reproduktorami, które nie są już wykorzystywane do celów hodowlanych, lub przekazać je odpowiedzialnemu właścicielowi. Koty, które przestały być wykorzystywane w celach hodowlanych należy wykastrować.**

Decyzja o eutanazji kota lub kocięcia musi być podjęta w porozumieniu z lekarzem weterynarii i może zapaść wyłącznie z powodu złego stanu zdrowia lub zachowania, jeżeli jakość życia zwierzęcia została uznana za niską i nie da się jej poprawić wskutek leczenia weterynaryjnego lub interwencji behawioralnej.

7. Prowadzenie dokumentacji

Obowiązki hodowców:

- **Należy prowadzić dokładną i kompletną dokumentację kotów i kociąt. Dokumenty powinny zawierać pełną informację o historii życia kota lub kocięcia u hodowcy, w tym:**

Dane właściciela lub hodowcy

- Niepowtarzalny numer identyfikacyjny,
- Nazwę i adres miejsca, w którym trzymane są koty lub kocięta,
- Imię i nazwisko oraz adres właściciela, jeśli jest to inna osoba niż opiekun kota.

Dane zwierząt

- Imię oraz datę urodzenia,
- Nadany na stałe numer identyfikacyjny – koty powinny być trwale oznakowane za pomocą mikroczipa przed wydaniem do nowego domu, przy czym zarówno numer mikroczipa, jak i data jego wszczepienia powinny być odnotowane. Koty i kocięta powinny być zarejestrowane na nazwisko hodowcy (jako pierwszego właściciela) w oficjalnej lub powszechnie uznanej bazie mikrochipów,
- Rasę (lub znana krzyżówka rasy), w stosownych przypadkach,
- Płeć, kolor i inne znaki szczególne,
- Jeśli koty są zarejestrowane w związku rasowym, odpowiednie numery rejestracyjne również należy odnotować,
- Datę nabycia,
- Masę ciała,
- Datę i przyczynę śmierci (jeśli kota nie poddano eutanazji).

Historia leczenia weterynaryjnego

- Informacje dotyczące opieki weterynaryjnej, w tym regularnych badań kontrolnych, szczepień, odrobaczania i profilaktyki przeciwpasożytniczej, wszelkich innych rutynowych lub doraźnych zabiegów, wszelkich zabiegów chirurgicznych mających na

celu skorygowanie skrajnych cech pokroju, datę i powód eutanazji oraz nazwisko lekarza weterynarii, który ją przeprowadził.

Informacje dotyczące hodowli

- Wyniki wszystkich badań w kierunku zaburzeń dziedzicznych oraz daty ich przeprowadzenia,
- Szczegóły dotyczące kojarzenia zwierząt (jak wyżej),
- Daty krycia i rezultaty,
- Datę i godzinę porodu,
- Liczbę urodzonych kociąt, płeć, kolor, znaki szczególne, masę ciała, inne istotne wydarzenia, typ znakowania i numery indentyfikacyjne.

Informacje dotyczące odchowu szczeniąt

- Datę i wiek odstawienia od piersi,
- Opis warunków wczesnego odchowu i procesu socjalizacji. Należy zawrzeć szczegółowe informacje dotyczące wszelkich okresów spędzonych w izolacji od matki i rodzeństwa oraz powodów izolacji (np. choroba, uraz, leczenie itp.).

Szczegóły dotyczące wydania do nowego domu/sprzedaży

- Typ znakowania i numer identyfikacyjny kota/kocięcia,
- Wiek kota/kocięcia,
- Datę i wiek przekazania kota/kocięcia do nowego domu,
- Imię, nazwisko i dane kontaktowe nowego właściciela,
- Hodowcy lub nowi właściciele muszą przerejestrować numer mikroczipa na nowych właścicieli kota/kocięcia zgodnie z przepisami obowiązującymi w danym kraju.

Licencjonowani hodowcy, którzy opiekują się kilkoma kotami, powinni prowadzić dokumentację zawierającą dodatkowo następujące informacje:

- Opis zapewnianej opieki i warunków bytowych,
- Wszystkie kontrole zwierząt przeprowadzanych codziennie w hodowli,
- Masy ciała i oceny kondycji kotów i kociąt – aktualizowane co miesiąc w przypadku dorosłych kotów i co tydzień w przypadku kociąt (co roku masa ciała powinna być porównywana z danymi znajdującymi się w dokumentacji weterynaryjnej prowadzonej dla każdego kota i kocięcia),
- Daty rui każdej kotki,
- W przypadku reproduktorów – liczba odwiedzonych kotek lub kotek wizytujących, liczba kryć, liczba ciąż zakończonych porodem,
- Liczba kotek hodowlanych i kotów reproduktorów, które przeszły na emeryturę, typ znakowania i numer identyfikacyjny oraz losy zwierząt po przejściu na emeryturę (w tym data znalezienia nowego domu i dane nowego właściciela),
- Szczegóły dotyczące wszelkich przypadków izolacji i postępowania z izolowanym zwierzęciem,
- W przypadku kotów, które przybyły z zagranicy, należy udokumentować określone informacje zgodnie z przepisami dotyczącymi zdrowia zwierząt (np. obowiązkowe badania krwi i szczepienia).

Wszyscy hodowcy powinni regularnie przeglądać swoją dokumentację, aby mieć kontrolę nad stosowanymi praktykami hodowlanymi i zapewniać wysoki dobrostan kotów i kociąt.

Dla nowych właścicieli

Nowy właściciel musi otrzymać pisemną kopię wszystkich istotnych dokumentów dotyczących kota lub kocięcia, w tym:

- dokumentację leczenia,

- świadectwo szczepień (jeśli kocię zostało zaszczepione u hodowcy) lub, w stosownych przypadkach, europejski paszport dla zwierząt domowych,
- wyniki badań kontrolnych przeprowadzanych przez lekarza weterynarii, w tym wyniki badań profilaktycznych i genetycznych badań przesiewowych,
- zaświadczenie o wszczepieniu mikroczipa i instrukcja zmiany danych właściciela kota w odpowiedniej bazie danych,
- świadectwo rejestracji w związku rasowym (jeśli dotyczy),
- metrykę zawierającą informacje obejmujące pięć pokoleń (jeśli dotyczy),
- szczegóły dotyczące rasy każdego z rodziców w przypadku, gdy krzyżowano różne rasy.

Należy również udzielić pisemnej informacji na temat opieki nad kotem/kocięciem, obejmującej:

- rutynę żywieniową kota/kocięcia,
- preferowany przez kota typ żwirku do kuwety,
- tymczasowe ubezpieczenie zdrowotne w krajach, w których jest ono dostępne,
- doradztwo w zakresie habituacji, szkolenia i socjalizacji,
- rady dotyczące integracji zwierzęcia w nowym domu,
- rady dotyczące potrzeb związanych z dobrostanem zwierząt,
- dane kontaktowe hodowcy – w celu uzyskania porady i realizacji gwarancji.

Lista pytań kontrolnych dotycząca kociąt jest dobrym wzorem, z którego hodowcy mogą korzystać, by mieć pewność, że przekazują nowym właścicielom właściwe informacje.

8. Ochrona przyszłego dobrostanu kociąt i ich nowych właścicieli

Hodowcy mają obowiązek chronić przyszły dobrostan kociąt poprzez znajdowanie dobrych domów i odpowiedzialnych właścicieli.

Obowiązki hodowców:

- Należy podejmować odpowiednie wysiłki w celu upewnienia się, że nowy właściciel jest właściwym wyborem w przypadku danego kocięcia oraz że rozumie i potrafi sprostać przyszłym potrzebom kocięcia w zakresie jego dobrostanu i dożywotniej opieki. Hodowcy nie mogą wydawać kota lub kocięcia osobom poniżej 18 roku życia.

- Należy dołożyć wszelkich starań, aby upewnić się, że potencjalny nowy właściciel nie działa w imieniu strony trzeciej.

- Należy zaczipować i zarejestrować każde kocię i kota w oficjalnej lub powszechnie uznanej bazie danych przed wydaniem go do nowego domu. Hodowca powinien być zarejestrowany jako pierwszy właściciel kocięcia.

- Należy z odpowiednim wyprzedzeniem dostarczyć potencjalnym nowym właścicielom na piśmie dokładnych i wyczerpujących informacji o przyszłych potrzebach kocięcia w zakresie dobrostanu. W stosownych przypadkach informacje te powinny zawierać wskazówki dotyczące konsekwencji, jakie dla dobrostanu zwierzęcia mają wyniki badań genetycznych rodziców, kwestii związanych z pokrojem oraz predyspozycji rasy do chorób lub zaburzeń.

- Należy przekazać informacje na temat kastracji, aby zapobiec niechcianym miotom w przyszłości.

- Należy zapewnić nowemu właścicielowi zapas aktualnej karmy kocięcia. Zapas karmy na dwa tygodnie umożliwi w razie potrzeby stopniową zmianę diety w nowym domu.

Potencjalni nowi właściciele są zobowiązani do odwiedzenia kociąt oraz ich biologicznej matki i rodzeństwa w środowisku, w którym są one trzymane.
Listę pytań kontrolnych (The Cat Group 2019) można wykorzystać do prowadzenia rozmów z potencjalnymi nowymi właścicielami w celu uzyskania pewności, że rozumieją oni potrzeby związane z dobrostanem kociąt.

Gwarancja

- Hodowcy powinni dać nowym właścicielom pisemną gwarancję dotyczącą kocięcia.

- Hodowca gwarantuje, że kocię:
  - w chwili wydania do nowego domu ma co najmniej 8 (a najlepiej 12) tygodni;
  - otrzymało dobrą opiekę i zostało zsocjalizowane;
  - jest w dobrym stanie zdrowia, chyba że stwierdzono inaczej;
  - ma wszczepiony mikroczip i jest zarejestrowane w oficjalnej lub powszechnie uznanej bazie danych.
- W stosownych przypadkach hodowca gwarantuje, że informacje o rodowodzie lub rejestracji w związku rasowym są poprawne.

- Hodowcy objęci programem Assured Breeder muszą wykazać, że spełniają wszystkie wymagania stawiane przez ten program zgodnie z wytycznymi właściwego związku rasowego.

Hodowca gwarantuje zminimalizowanie lub zapobieżenie zmartwieniom i niedogodnościom, jakie nowemu właścicielowi może przysporzyć sytuacja, gdy kocię cierpi z powodu złego stanu zdrowia w wyniku złych praktyk hodowlanych.

Hodowca jest zobowiązany do przekazania informacji o wszelkich problemach zdrowotnych i behawioralnych kociąt i kotów, które będą potrzebne do odpowiedniego przeprowadzenia przyszłego rozrodu, odchowu i socjalizacji zwierząt.

- Nowy właściciel gwarantuje, że:
  - zabierze kocię do swojego lekarza weterynarii wkrótce po przybyciu do domu w celu przeprowadzenia badania fizykalnego i uzyskania porady w zakresie profilaktyki zdrowotnej;
  - zarejestruje swoje dane jako nowego właściciela kocięcia w oficjalnej lub powszechnie uznanej bazie danych;
  - będzie w stanie zaspokoić przyszłe potrzeby kociąt w zakresie dobrostanu w oparciu o informacje, które otrzymał od hodowcy;
  - nie kupuje ani nie pozyskuje kocięcia w imieniu osoby trzeciej;
  - jeśli stwierdzi, że nie jest w stanie zapewnić kocięciu odpowiednich warunków bytowych, skontaktuje się z hodowcą w celu uzyskania porady, w tym informacji o możliwości zwrotu kocięcia do hodowcy.

Umowa sprzedaży szczenięcia[19] jest dobrym przykładem umowy gwarancyjnej pomiędzy nowym właścicielem a hodowcą.

[19] https://puppycontract.org.uk/

9. Rejestracja, zezwolenia i egzekwowanie przepisów

- Hodowcy są zobligowani ponosić odpowiedzialność za podejmowane działania hodowlane.
- Hodowcy powinni podlegać kontroli prawnej; zalecenia dotyczące tej kwestii znajdują się poniżej.
- Jeśli w danym kraju obowiązują przepisy dotyczące hodowli kotów, sugeruje się następujące uściślenie definicji i wymogów.
- Wszyscy hodowcy są zobowiązani do zarejestrowania się we właściwej instytucji:
    - Hodowca to ktoś, kto posiada lub trzyma co najmniej jedną kotkę hodowlaną lub reproduktora, niezależnie od tego, czy kocięta z nich wyhodowane zostają sprzedane czy też oddane bezpłatnie.
    - Właściwa instytucja musi podejmować odpowiednie działania sprawdzające, czy hodowcy spełniają wymogi określone w wytycznych.
    - W celu uzyskania zezwolenia na prowadzenie hodowli wszyscy zarejestrowani hodowcy muszą przedstawić odpowiednie pisemne dowody na to, że spełniają wymogi określone w wytycznych.
    - Po uzyskaniu zezwolenia hodowca musi otrzymać niepowtarzalny numer identyfikacyjny.
    - Odpowiednia instytucja zobowiązana jest do prowadzenia dokładnej dokumentacji dotyczącej rejestracji hodowcy (w tym datę uzyskania pierwszego zezwolenia na prowadzenie hodowli) zgodnie z wymogami określonymi w rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) 2019/2035[20].
    - Właściwa instytucja musi określić rozsądny maksymalny termin ważności zezwolenia na prowadzenie hodowli, po którym hodowca musi ponownie złożyć wniosek o rejestrację.
    - Hodowca musi powiadomić właściwą instytucję o wszelkich późniejszych zmianach w stosunku do pierwotnych warunków, na których uzyskał zezwolenie na prowadzenie hodowli.
    - Informacje wymagane do zarejestrowania hodowcy muszą zawierać co najmniej:
        - Dane właściciela lub opiekuna hodującego koty.
        - Dane kotów.
        - Ogólny opis warunków bytowych kotów i kociąt, gospodarstwa domowego, opieki domowej i weterynaryjnej.
        - Szczegóły dotyczące działalności hodowlanej.
        - Szczegóły dotyczące obowiązków i kompetencji opiekunów.
- Licencjonowani hodowcy:
    - Muszą posiadać zezwolenie na prowadzenie hodowli przyznane przez właściwą instytucję, jeśli mają więcej niż dwa mioty rocznie.
    - Są poddawani kontroli ze strony właściwego organu przed wydaniem im zezwolenia po raz pierwszy.
    - Właściwa instytucja musi wyznaczyć rozsądny maksymalny termin ważności zezwolenia na prowadzenie hodowli, po którym hodowca musi ponownie wystąpić o zezwolenie.
    - Hodowca musi powiadomić właściwą instytucję o wszelkich późniejszych zmianach w stosunku do pierwotnych warunków, na których uzyskał zezwolenie na prowadzenie hodowli.

[20] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/2035. Uzupełniające rozporządzenie (UE) 2016/429.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

- Zezwolenie na prowadzenie hodowli może być wydane wyłącznie, jeśli hodowca wykaże, że spełnia warunki określone przez tę instytucję.
- Właściwa instytucja jest zobowiązana do prowadzenia dokładnej ewidencji danych dotyczących zezwoleń wydanych każdemu hodowcy.
- Hodowca jest zobowiązany do prowadzenia szczegółowej dokumentacji dla każdego zwierzęcia znajdującego się pod jego opieką; dokumentacja musi być dostępna do wglądu w każdej chwili.
  Dokumentacja musi być przechowywana przez minimum trzy lata od momentu, kiedy dane zwierzę przestało być pod opieką hodowcy.
- Należy wyraźnie podać całkowitą liczbę i rasę kotów i kociąt trzymanych na terenie obiektu.

- Wszyscy hodowcy muszą umieszczać numer swojego zezwolenia we wszystkich ogłoszeniach oraz dokumentach sprzedaży tak, aby były one dobrze widoczne dla potencjalnych nowych właścicieli.

Egzekwowanie przepisów

- Właściwe organy są odpowiedzialne za egzekwowanie zgodnych z prawem kontroli hodowli, w tym rejestrowanie i licencjonowanie hodowców kotów.
- Kluczowe jest dołożenie wszelkich starań, by hodowcy spełniali warunki rejestracji i uzyskania zezwoleń na prowadzenie hodowli; w celu spełnienia tego obowiązku należy przeprowadzać inspekcje oparte na analizie ryzyka.
- Właściwa instytucja musi przeprowadzać obowiązkowe inspekcje zgodnie ze swoimi możliwościami. Przeprowadzanie inspekcji w oparciu o analizę ryzyka umożliwia efektywne wykorzystanie możliwości instytucji, ponieważ szczególną kontrolą należy objąć zwierzęta najwrażliwsze oraz hodowle, które stanowią największe ryzyko dla kotów i kociąt. W analizie ryzyka należy uwzględniać skargi dotyczące problemów związanych z dobrostanem kotów i kociąt oraz naruszeń praw konsumentów. Kryteria kontroli powinny być ustalane i rewidowane corocznie.
  Sprawdzanie podczas inspekcji wyłącznie zapewnienia odpowiednich zasobów dla kotów i kociąt nie wystarcza do stwierdzenia, czy w danej hodowli zapewniony jest wysoki dobrostan zwierząt. Inspekcje powinny obejmować ocenę samych kotów i kociąt w celu ustalenia, jak radzą sobie one pod opieką hodowcy.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

LITERATURA

Ahola M, Vapalahti K i Lohi H 2017 Early weaning increases aggression and stereotypic behaviour in cats. Scientific Reports 7: 10412):
Belshaw Z 2017 Decision making and welfare assessment in canine osteoarthritis. Rozprawa doktorska, University of Nottingham.
Belshaw Z, Asher L, Harvey N i Dean R 2015 Quality of life assessment in domestic dogs: An evidence-based rapid review. The Veterinary Journal 206: 203–212.
Berg i in. 2018 Yttrande från SLUs vetenskapliga råd för djurskydd om hållande av hund och katt (Opinion from SLU's scientific advice for animal welfare on keeping dogs and cats). SLU ID: SLU.scaw.2018.2.6-12 Swedish University of Agricultural Sciences, s. 87.
Bradshaw J, Brown S, Casey R 2012 The Behaviour of the Domestic Cat. Wydanie drugie. CAB International, Oxfordshire, UK, s. 272.
Bradshaw J, Nott H, Robinson I i Thorne CJ (red.) 1992 The Waltham Book of Dog and Cat Behaviour. Pergamon Press Plc, Oxford, Wielka Brytania, s. 159.
British Veterinary Association 2018 Policy Position on Extreme Conformation.
Brooke 2019 Compassionate handling for life: 10 Guiding Principles for Compassionate Handling of Animals. Brooke Action for Working Horses and Donkeys, Londyn, Wielka Brytania.
Broom D 1996 Animal welfare defined in terms of attempts to cope with the environment. Acta Agriculturae Scandinavica. Section A – Animal Science, Suppl. 27: 22–28.
Cats Protection Essential Guide 18 Pregnant cats, birth and care of young kittens.
CFSG In prep Code of Practice on Cat Breeding [DRAFT brak linków]
Day M, Horzinek M, Schultz R i Squires R 2016 WSAVA Guidelines for the vaccination of dogs and cats. Compiled by the vaccination guidelines group (VGG) of the World Small Animal Veterinary Association (WSAVA) Journal of Small Animal Practice 57 (1): E1–E45.
Dean R, Roberts M i Stavisky J 2018 BSAVA Manual of canine and feline shelter medicine. British Small Animal Veterinary Association, Wielka Brytania, s. 384.
Deutscher Tierschutzbund e.V. 2014 Tierheimordnung des Deutschen Tierschutzbundles e.V
Farrell L, Schoenebeck J, Wiener P i in. 2015 The challenges of pedigree dog health: Approaches to combating inherited disease. Canine Genetics and Epidemiology 2:3.
FECAVA 2004 Policy statement 1 - mutilation in companion animals.
Ellis S 2009 Environmental enrichment: Praktyczne strategie dla poprawy kotów dobrostanu. Journal of Feline Medicine and Surgery 11: 901–912.
Ellis S, Rodan I, Carney H i in. 2013 AAFP and ISFM Feline Environmental Needs Guidelines. Journal of Feline Medicine and Surgery 15(3): 219–230.
Goetz J, Keltner D i Simon-Thomas E 2010 Compassion: An evolutionary analysis and empirical review. Psychological Bulletin 136(3): 351–374.
Gough A, Thomas A O'Neill D 2018 Breed predisposition to disease in dogs and cats. Wydanie trzecie. Wiley-Blackwell, West Sussex, Wielka Brytania, s. 416.
Governing Council of the Cat Fancy 2015 Breeding Policy Guidelines for Healthy Breeding
Governing Council of the Cat Fancy 2017 GCCF Policy on the use of Outcrossing in Cat Breeding Programmes
Green T i Mellor D 2011 Extending ideas about animal welfare assessment to include 'quality of life' and related concepts. New Zealand Veterinary Journal 59(6): 263–271.
Home Office 2014 Code of Practice for the Housing and Care of Animals Bred, Supplied or Used for ScientificPurposes. HMSO, Wielka Brytania, s. 226.
International Cat Care 2016 Mounting evidence that flat faced breeds are suffering. Intelligent Cat Care 1(1)
International Cat Care 2018a Hand rearing kittens.
International Cat Care 2018b Hand rearing kittens.
International Cat Care 2019a How to choose i use a scratching post for your cat
International Cat Care 2019b Handling kittens – film
International Cat Care 2019c Encouraging your cat to be happy in a cat carrier – wideo
Lappin M, Elston T, Evans L i in. 2019 2019 AAFP Feline Zoonoses Guidelines. Journal of Feline Medicine and Surgery 21(11): 1008–1021.
Lyons L 2010 Feline genetics: Clinical applications and genetic testing. Topics in Companion Animal Medicine 25(4): 203–212.
McCune S 1995 The impact of paternity and early socialisation on the development of cats' behaviour to people and novel objects. Applied Animal Behaviour Science 45(1–2): 109–124.
McCune S 2010 The domestic cat. W: R Hubrecht i J Kirkwood (red.) The UFAW Handbook on the Care and Management of Laboratory and Other Research Animals. Wydanie ósme. Wiley-Blackwell, West Sussex, Wielka

Brytania, s.
453–472.
Mellor DJ 2016 Updating animal welfare thinking: Moving beyond “five freedoms” towards “a life worth living”. Animals 6(3): 21.
OIE 2019 7.1 Introduction to the recommendations for animal welfare. Terrestrial Animal Health Code, OIE, Paryż, Francja**.**
Oxford Dictionary of English Second Edition 2003, Oxford University Press, Oxford, UK.
Rochlitz I 2002 Comfortable quarters for cats in research institutions. W: Comfortable Quarters for Laboratory Animals. Animal Welfare Institute, Waszyngton DC, USA, s. 50–55.
Rodan I, Sundahl E, Carney H i in. 2011 AAFP and ISFM feline-friendly handling guidelines. Journal of Feline Medicine i Surgery 13: 364–375.
RSPCA Australia 2018 Position Paper A5 Responsible Companion Animal Breeding s. 7.
The Cat Group 2019 The Kitten Checklist
Turner D i Bateson P (red.) 2013 The Domestic Cat: The Biology of its Behaviour. Wydanie trzecie. Cambridge University Press, Cambridge, Wielka Brytania, s. 290.
van der Leij WJR 2009 Omgevingstemperaturen voor honden en katten (nie opublikowano).
Welfare Quality Principles and criteria of good Animal Welfare.
Wilson C, Bain M, DePorter M i in. 2016 Owner observations regarding cat scratching behavior: an internet-based survey. Journal of Feline Medicine i Surgery 18(10): 791–797.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

DODATEK

Zachęcamy do skorzystania z poniższych linków, by uzyskać więcej informacji na tematy poruszane w niniejszych wytycznych:

Internetowe źródła wiedzy o opiece nad kotami i kociętami
Następujące organizacje opracowały materiały dotyczące opieki nad kotami i kociętami

- **Cats Protection** – brytyjska organizacja charytatywna zajmująca się dobrostanem kotów: strony z poradami [tutaj]
- **International Cat Care** – międzynarodowa instytucja doradcza ds. dobrostanu kotów: strony z poradami [tutaj]
- **LICG** – organizacja doradcza z siedzibą w Holandii, dostarcza informacji właścicielom zwierząt i profesjonalistom w zakresie opieki nad zwierzętami domowymi: strony z poradami [tutaj]

Internetowe kursy dotyczące zachowania i dobrostanu kotów

- **Cats** Protectionku – kurs nt. rozumienia potrzeb kotów [tutaj]
- **International Cat Care** – kursy i webinaria na temat zachowania kotów i doskonalenia zawodowego dla lekarzy weterynarii i osób zawodowo zajmujących się opieką nad zwierzętami [tutaj]
- **Uniwersytet w Edynburgu** – kurs dot. zachowań zwierząt MOOC: *The truth about cats and dogs* [tutaj]

Guidelines from the American Association of Feline Practitioners and International Society on Feline Medicine, bezpłatny przewodnik dotyczący dobrostanu kotów oraz opieki domowej i weterynaryjnej nad kotami [tutaj].

Kodeksy postępowania dla hodowców
Poniższe organizacje opracowały kodeksy postępowania dla odpowiedzialnych hodowców kotów, oraz regularnie publikują porady na tematy związane z dobrostanem kotów hodowlanych:

- **The Governing Council of the Cat Fancy** – brytyjski związek felinologiczny, opracowuje wytyczne i materiały edukacyjne dla hodowców (i właścicieli) kotów.
  Polityka hodowlana – wskazówki dotyczące zdrowej hodowli: [tutaj]
  Code of ethics – kodeks etyczny dla właścicieli i hodowców kotów: [tutaj]
- **International Cat Care** – międzynarodowa instytucja doradcza działająca na rzecz właścicieli kotów, lekarzy weterynarii i osób zawodowo zajmujących się kotami, opracowuje materiały edukacyjne dotyczące zdrowia i dobrostanu kotów.
- ***Code of Practice on Cat Breeding***. CFSG 2020 Kodeks praktyk dla hodowców kotów [SZKIC, obecnie brak linków]

Hodowla i genetyka

- **van der Waaij** K 2014 Textbook Animal Breeding: Animal Breeding and Genetics for BSc students, Niderlandy. Podręcznik w formacie PDF, który zawiera informacje dydaktyczne z zakresu genetyki oraz zasad hodowli zwierząt.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Skrajne cechy eksterieru i zaburzenia dziedziczne u kotów

- **Gough** A i Thomas A 2004 Breed predispositions to disease in dogs and cats. Blackwell Publishing. Książka w formacie PDF zawierająca informacje na temat genetyki i predyspozycji rasowych do chorób warunkowanych genetycznie.
- **International Cat Care and British Veterinary Association** – Kampania *Health over looks* [tutaj]
- **International Cat Care** – *Mounting evidence that flat faced breeds are suffering, extension paper* (Dowody na cierpienie kotów krótkogłowych) [tutaj]
- **International Cat Care** – New research provides further evidence on the suffering of cats with extremely flat faces, extension paper (Nowe badania i dowody dotyczące cierpienia kotów skrajnie krótkogłowych) [tutaj]
- Federation of European Companion Animal Veterinary Associations – Hodowla ukierunkowana na skrajne cechy eksterieru. *What is the problem?* (W czym tkwi problem?) Ulotka kampanii [tutaj], linki do innych polityk oraz kampanii prowadzonych w całej Europie dotyczące hodowli ukierunkowanych na skrajne cechy eksterieru [tutaj]
- German Veterinary Association – Kampania na temat wpływu hodowli kotów o skrajnych cechach pokroju na dobrostan zwierząt [tutaj]
- The Expertise Centre Genetics of Companion Animals – specjalistyczne centrum genetyki zwierząt towarzyszących z siedzibą w Holandii, prowadzi badania dotyczące chorób dziedzicznych u psów i kotów. Informacje udostępniane są właścicielom oraz hodowcom [tutaj] i holenderskiemu centrum informacji o zwierzętach towarzyszących LICG [tutaj]

Trzymanie, hodowla i opieka nad kotami w domach, hodowlach i schroniskach
Publikacje wymienione poniżej zawierają szczegółowe wytyczne dotyczące wymagań w zakresie opieki nad kotami w hodowlach, schroniskach i domach

Brytyjskie kodeksy praktyk i wytyczne dotyczące dobrostanu kotów w domach, hodowlach i punktach sprzedaży

- **DEFRA** 2018 *Code of practice for the welfare of cats*. Londyn, Wielka Brytania, s. 19 [tutaj]
- **DEFRA** 2018 *The Animal Welfare (Licensing of Activities Involving Animals)* (Anglia); *Regulations 2018 Guidance notes for conditions for providing boarding for cats*, November 2018. Londyn, Wielka Brytania, s. 34 [tutaj]
- **DEFRA** 2018 The Animal Welfare (Licensing of Activities Involving Animals) (Anglia) Regulations 2018 Guidance notes for conditions for selling animals as pets November 2018. Londyn, Wielka Brytania, s. 92 [tutaj]

Monitorowanie kotów i kociąt
Deutscher Tierschutzbund e.V. Die Haltung von Katzen (Opieka nad kotami)

Choroby odzwierzęce występujące u kotów:
Lappin M, Elston T, Evans L i in. 2019 2019 AAFP Feline Zoonoses Guidelines. Journal of Feline Medicine and Surgery 21(11): 274–2821 [tutaj]

Bezpieczeństwo biologiczne i kontrola zakażeń
Newbury E i Miller L 2018 Biosecurity in Shelters. W: R Dean, M Roberts i J Stavisky (red.) BSAVA Manual of Canine and Feline Shelter Medicine, British Small Animal Veterinary Association, Wielka Brytania, *s.* 112–125. [tutaj]

Dallas S, Jones M i Mullineaux E 2007 Managing clinical environments, equipment and materials. W: E Mullineaux i M Jones (red.) BSAVA Manual of Practical Veterinary Nursing. British Small Animal Veterinary Association, Wielka Brytania, *s.* 76–85. [tutaj]

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ODPOWIEDZIALNEJ HODOWLI KOTÓW

Zalecenia dotyczące wymagań w zakresie warunków bytowych dla kotów w oparciu o ich potrzeby behawioralne i dobrostan:

Rochlitz I 2015 Comfortable quarters for cats. W: C Liss, K Litwak, D Tilford i V Reinhardt (red.) Comfortable quarters for laboratory animals Tenth Edition. Animal Welfare Institute, Waszyngton DC, Stany Zjednoczone, s. 146–159 [tutaj]

Rochlitz I 1999 Recommendations for the housing of cats in the home, in catteries and animal shelters, in laboratories and in veterinary surgeries. Journal of Felines Medicine and Surgery 1(3): 181–191 [tutaj]

Stella J i Croney C 2016 Environmental Aspects of Domestic Cat Care and Management: Implications for Cat Welfare. The Scientific World Journal: 6296315 [tutaj]

Wagner D, Hurley K i Stavisky J 2018 Shelter housing for cats: Principles of design for health, welfare and rehoming. Journal of Feline Medicine and Surgery 20 (7): 635–642 [tutaj]

Wagner D, Hurley K i Stavisky J 2018 Shelter housing for cats: practical aspects of design and construction, and adaption of existing accommodation. Journal of Feline Medicine and Surgery 20(7): 643–652 [tutaj]

Metody postępowania przyjazne kotom

Organizacja **International Cat Care** opracowała serię filmów przeznaczonych dla właścicieli kotów dotyczących kontaktów i metod postępowania z kotami[tutaj]

Urozmaicanie otoczenia kotów

Poniższe publikacje zawierają więcej informacji na temat urozmaicania otoczenia kotów

Artykuł o zabawkach służących do podawania jedzenia kotom

Dantas L, Delgado M, Johnson I i Buffington C 2016 Food puzzles for cats: Feeding for physical and emotional wellbeing. Journal of Feline Medicine i Surgery 18(9): 723–732. [tutaj]

Ocena i wskaźniki dobrostanu kotów

Nie ma jednej powszechnie przyjętej metody oceniania dobrostanu kotów opracowanej na potrzeby hodowli. W źródłach podanych poniżej przedstawiono informacje i wskaźniki, które mogą zostać przyjęte przez właściwe instytucje w celu oceny dobrostanu kotów.

Zastosowanie koncepcji jakości życia w przypadku zwierząt towarzyszących i ramowe wytyczne dla opracowania oceny jakości życia

Yeates J i Main D 2009 Assessment of companion animal quality of life in veterinary practice and research. Journal of Small Animal Practice 50(6): 274–281 [tutaj]

Rozdział książki prezentujący ogólny zarys wiedzy nt. oceny i wskaźników dobrostanu kotów

Casey R – Bradshaw J 2007 The Assessment of Welfare. W: I Rochlitz (red.) The Welfare of Cats. Animal Welfare vol 3. Springer, Dordrecht, Niderlandy, s. 23–46 [tutaj]

Application of behaviour and physical health measures in cats to assess welfare during quarantine on entry to a shelter

Van der Leij WJR, Selman LDAM, Vernooij JCM i Vinke CM 2019 The effect of a hiding box on stress levels and body weight in Dutch shelter cats; a randomized controlled trial. PLoS ONE 14(10): e0223492 [tutaj]

Development of animal-based welfare surveillance system for use by inspectors of animal shelters

Arhant C, Wogritsch R i Troxler J 2015 Assessment of behavior and physical condition of shelter cats as animal-based indicators of welfare. Journal of Veterinary Behavior 10(5): 399–406. [tutaj]

Program kodujący i rejestrujący kocią mimikę w celu rozpoznawania stanu emocjonalnego kota
Bennett V, Gourkow N i Mills D 2017 Facial correlates of emotional behaviour in the domestic cat (*Felis catus*). Behavioural Processes 141(3): 342–350 [tutaj]

Standardowe opisy kocich zachowań
Cat Behaviour Working Group 1995 An ethogram for behavioural studies of the domestic cat (*Felis silvestris catus L.*) Wielka Brytania. UFAW, Wheathampstead, Wielka Brytania. [tutaj]

Can you interpret cat facial expressions? A quiz to test your abilities. Naukowcy Uniwersytetu w Guelph opracowują nowatorską metodę oceny dobrostanu kotów. [tutaj]